

Dr. Máté Eörs
docens

Képfeldolgozás és Számítógépes Grafika Tanszék

Árpád tér 2. II. em. 213

6196, 54-6196

(6396, 54-6396)

<http://www.inf.u-szeged.hu/~mate>

mate@inf.u-szeged.hu

Tantárgy leírás:

<http://www.inf.u-szeged.hu/oktatas/kurzusleirasok/IB676.xml>

Elérhető a honlapomról a

Követelmények, tematika

link-en

Gépi, nyelvi szintek

5. Probléma orientált nyelv szintje
fordítás (fordító program)
4. **Assembly nyelv szintje**
fordítás (assembler)
3. Operációs rendszer szintje
részben értelmezés (operációs rendszer)
2. Gépi utasítás szintje
ha van mikroprogram, akkor értelmezés
1. Mikroarhitektúra szintje
hardver
0. Digitális logika szintje

Pentium 4. (T1.11. ábra)

Lapka	Dátum	MHz	Tranz.	Mem.	Megjegyzés
I-4004	1971/4	0.108	2300	640	Első egylapkás mikroproc.
I-8008	1972/4	0.108	3500	16 KB	Első 8 bites mikroroc.
I-8080	1974/4	2	6000	64 KB	Első általános célú mikroproc.
I-8086	1978/6	5-10	29000	1 MB	Első 16 bites mikroroc.
I-8088	1979/6	5-8	29000	1 MB	Az IBM PC pocesszora
I-80286	1982/6	8-12	134000	16 MB	Memória védelem
I-80386	1985/10	16-33	275000	4 GB	Első 32 bites mikroproc.
I-80486	1989/4	25-100	1.2M	4 GB	8 KB beépített gyorsítótár
Pentium	1993/5	60-233	3.1M	4 GB	Két csővezeték, MMX
P. Pro	1995/3	150-200	5.5M	4 GB	Két szintű beépített gyorsítótár
P. II	1997/5	233-400	7.5M	4 GB	Pentium Pro + MMX
P. III	1999/2	650-1400	9.5M	4 GB	SSE utasítások 3D grafikához
P. 4	2000/11	1300-3800	42M	4 GB	Hyperthreading + több SSE

Pentium 4

Nagyon sok előd (kompatibilitás!), a fontosabbak:

- **4004**: 4 bites,
- **8080**: 8 bites,
- **8086, 8088**: 16 bites, 8 bites adat sín.
- **80286**: 24 bites (nem lineáris) címtartomány (16 K darab 64 KB-os szegmens).
- **80386**: **IA-32** architektúra, az Intel első 32 bites gépe, lényegében az összes későbbi is ezt használja.
- **Pentium II** –től **MMX** utasítások.

A Pentium 4 üzemmódjai

real (valós): az összes **8088** utáni fejlesztést kikapcsolja (valódi **8088**-ként viselkedik).

Hibánál a gép egyszerűen összeomlik, lefagy.

virtuális 8086: a **8088**-as programok védett módban futnak (ha **WINDOWS**-ból indítjuk az **MS-DOS**-t, és ha abban hiba történik, akkor nem fagy le, hanem visszaadja a vezérlést a **WINDOWS**-nak).

védett: valódi **Pentium 4**-ként működik.

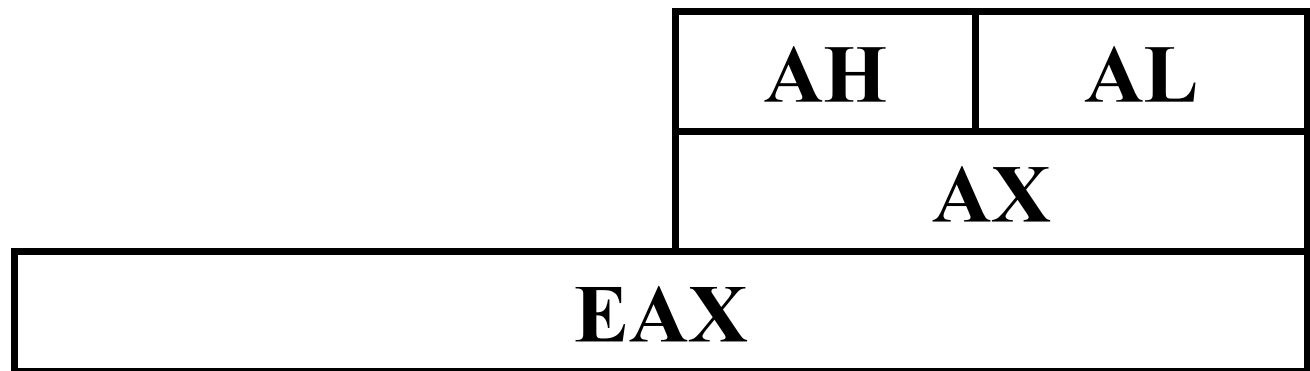
Ilyenkor 4 védelmi szint lehetséges (**PSW**):

0: kernelmód (operációs r.), **1, 2:** ritkán használt,
3: felhasználói mód.

Általános regiszterek (32, 16 illetve 8 bitesek)

dword	word	higher byte	lower byte	
EAX	AX	AH	AL	Accumulátor (szorzás, osztás is)
EBX	BX	BH	BL	Base Register (címező)
ECX	CX	CH	CL	Counter Register (számláló)
EDX	DX	DH	DL	Data Register (szorzás, osztás, I/O)

80386-tól

A 8088-80286-os processzorokon a további regiszterek is 16 bitesek voltak, a 80386-os processzorral kezdődően 32 bitesre egészítették ki 16 magasabb helyértékű bittel, az így kapott regiszterek elnevezése előtt egy **E** betűvel egészült ki.

A 80386-os processzorokon az általános és index regiszterek 16 bites alacsonyabb helyértékű része az eredeti névvel, a teljes regiszter az **E**-vel kiegészített névvel érhető el.

A 80386-os – Pentium processzorok tudnak 8086/8088-asként is működni (l. később).

Vezérlő regiszterek (32, eredetileg 16 bitesek)

- **ESI** (Source Index) a forrás adat terület indexelt címzéséhez használatos (**SI** az **ESI** 16 bites része)
- **EDI** (Destination Index) a cél adat terület indexelt címzéséhez használatos (**DI** az **EDI** 16 bites része)
- **EBP** (Base Pointer) a stack indexelt címzéséhez használatos
- **ESP** (Stack Pointer) verem mutató: a stack-be (verembe) utolsónak beírt elem címét (80286-ig **SP** az **SS** által mutatott szegmensbeli relatív címet) tartalmazza
- **EIP** (Instruction Pointer) utasítás számláló: az éppen végrehajtandó utasítás logikai címét (80286-ig **IP** az **CS** által mutatott szegmensbeli relatív címet) tartalmazza
- **EFLAGS (PSW)** a processzor állapotát jelző regiszter

Szegmens regiszterek (16 ill. 32 bitesek)

A szegmens regiszterek bevezetésének eredeti célja az volt, hogy nagyobb memóriát lehessen elérni.

- **CS** (Code Segment) utasítások címzéséhez
- **SS** (Stack Segment) verem címzéséhez
- **DS** (Data Segment) (automatikus) adat terület címzéséhez
- **ES** (Extra Segment) másodlagos adat terület címzéséhez
- **FS, GS**(nincs külön neve) 80386-tól

Memóriaszervezés:

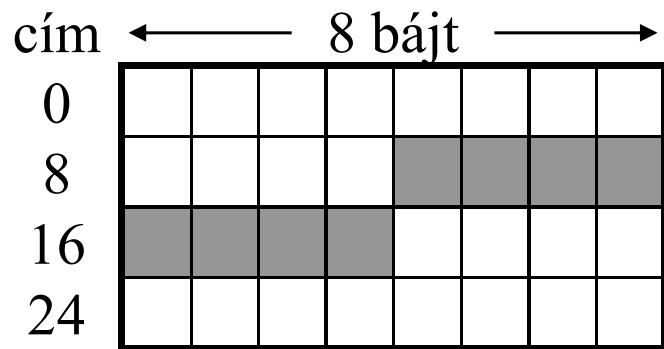
- A **CS, SS, DS, ES, FS, GS** regiszterek a visszafelé kompatibilitást biztosítják a régebbi gépekkel.
- **16 K db szegmens** lehetséges, de a **WINDOWS**-ok és **UNIX** is csak **1** szegmenst támogatnak, és ennek is egy részét az operációs rendszer foglalja el,
- minden szegmensen belül a címtartomány: **0 - $2^{32}-1$** ,
80288-ig a szegmens regiszterek 16 bitesek, a szegmensek lehetséges kezdőcíme **$(0-2^{16}-1)*16$** ,
a szegmensen belül a címtartomány: **0 - $2^{16}-1$**
- **Little endian** tárolási mód: az alacsonyabb címen van az alacsonyabb helyértékű bájt.

Memória modellek

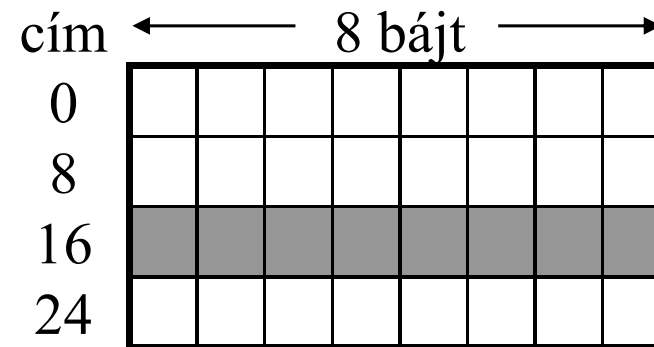
ASCII kód 7 bit + paritás → **Byte (bájt)**

Szó: 2 vagy 4 bájt, dupla szó 4 vagy 8 bájt.

Igazítás (alignment), **5.2. ábra:** hatékonyabb, de probléma a kompatibilitás (a **Pentium 4**-nek két ciklusra is szüksége lehet egy szó beolvasásához).

Nem igazított 8 bájtos szó
a 12-es címtől

8 bájtos szó
8 határra igazítva

Az Intel 8086/8088 – Pentium társzervezése

A memória byte szervezésű.

Egy byte 8 bitből áll. word, double word.

Byte sorrend: Little Endian (LSBfirst).

A negatív számok 2-es komplementum kódban.

szegmens, szegmens cím

a szegmensen belüli „relatív” cím:

logikai cím, OFFSET, Effective Address (EA),
displacement, eltolás

lineáris cím, virtuális cím, fizikai cím (Address)

A 8086/8088 **FLAGS (STATUS)** bitjei (flag-jei)

-	-	-	-	O	D	I	T	S	Z	-	A	-	P	-	C
15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0

- **O** (Overflow) Előjeles túlcsordulás
- **D** (Direction) A string műveletek iránya, **0**: növekvő, **1**: csökkenő
- **I** (Interrupt) **1**: Maszkolható megszakítás engedélyezése , **0**: tiltása
- **T** (Trap) **1**: „single step” (debug), **0**: Automatikus üzemmód
- **S** (Sign) Az eredmény legmagasabb helyértékű bit-je (előjel bit)
- **Z** (Zero) **1** (igaz), ha az eredmény **0**, különben **0** (hamis)
- **A** (Auxiliary Carry) Átvitel a 3. és 4. bit között (decimális aritmetika)
- **P** (Parity) Az eredmény alsó 8 bitjének paritása
- **C** (Carry) Átvitel előjel nélküli műveleteknél

A fizikai cím meghatározása

valós (real)

védett (protected)

szegmens cím

szegmens regiszter

szegmens regiszter

descriptor tábla elem

tartalma * 16

szegmens kezdőcíme

fizikai cím

szegmens kezdőcíme + szegmensen belüli cím

Az I8086/88 címzési rendszere

Operandus megadás

Adat megadás

- **Kódba épített adat** (immediate – közvetlen operandus)

MOV AL, 6 ; AL új tartalma 6

MOV AX, 0FFH ; AX új tartalma 000FFH

- **Regiszter címzés:**

MOV AX, BX

Az egyik cím mindig regiszter!

A többi adat megadás esetén az automatikus szegmens regiszter: **DS**

Direkt memória címzés: a címrészen az operandus logikai címe (eltolás, displacement)

MOV AX, SZO ; AX új tartalma SZO tartalma

MOV AL, KAR ; AL új tartalma KAR tartalma

Valahol a **DS** által mutatott szegmensben:

SZO DW 1375H

KAR DB 3FH

(DS:SZO) illetve (DS:KAR)

MOV AX, KAR ; hibás

MOV AL, SZO ; hibás

- **Indexelt címzés:** a logikai cím:
a 8 vagy 16 bites eltolás + **SI** vagy **DI** (esetleg **BX**) tartalma

MOV AX, 10H[SI]

MOV AX, -10H[SI]

MOV AX, [SI]

- Regiszter-indirekt címzés:** eltolási érték nélküli indexelt címzés

MOV AX, [BX]

MOV AX, [SI]

- **Bázis relatív (bázisindex) címzés:** a logikai cím:
eltolás + **BX** + **SI** vagy **DI** tartalma

MOV AX, 10H[BX][SI]

MOV AX, [BX+SI+10H]

Stack (verem) terület címzés

Automatikus szegmens regiszter: **SS**

Megegyezik a bázis relatív címzéssel, csak a **BX** regiszter helyett a **BP** szerepel.

Program terület címzés

Automatikus szegmens regiszter: **CS**

A végrehajtandó utasítás címe: **(CS:IP)**

Egy utasítás végrehajtásának elején:

IP = IP + az utasítás hossza.

- **IP relatív címzés:**

IP = IP + a 8 bites előjeles közvetlen operandus

- **Direkt utasítás címzés:** Az operandus annak az utasításnak a címe, ahova a vezérlést átadni kívánjuk.

Közeli (**NEAR**): **IP** \leq a 16 bites operandus

Távoli (**FAR**): **(CS:IP)** \leq a 32 bites operandus.

CALL VALAMI ; az eljárás típusától függően
; **NEAR** vagy **FAR**

- **Indirekt utasítás címzés:** Bármilyen adat címzési móddal megadott szóban vagy dupla szóban tárolt címre történő vezérlés átadás. Pl.:

JMP AX ; ugrás az AX-ben tárolt címre

**JMP [BX] ; ugrás a (DS:BX) által címzett
; szóban tárolt címre.**

**JMP FAR [BX] ; ugrás a (DS:BX) által
; címzett dupla szóban tárolt címre.**

Az utasítások szerkezete

<i>prefixum</i>	<i>operációs kód</i>	<i>címzési mód</i>	<i>operandus</i>
0 - 2 byte	1 byte	0 - 1 byte	0 - 4 byte

Prefixum:

utasítás ismétlés, explicit szegmens megadás vagy **LOCK**

MOV AX, CS:S ; S nem a DS,

; hanem a CS regiszterrel címezendő

Operációs kód: szimbolikus alakját mnemonic-nak nevezzük

Címzési mód byte: hogyan kell az operandust értelmezni

Operandus: mivel kell a műveletet elvégezni

Az általános regiszterek és **SI, DI, SP, BP** korlátlanul használható, a többi (a szegmens regiszterek, **IP** és **STATUS**) csak speciális utasításokkal. Pl.:

MOV DS, ADAT ; hibás!

MOV AX, ADAT ; helyes!

MOV DS, AX ; helyes!

A „többi” regiszter nem lehet aritmetikai utasítás operandusa, sőt, **IP** és **CS** csak vezérlés átadó utasításokkal módosítható, közvetlenül nem is olvasható.

; Assembly főprogram, amely adott szöveget ír a képernyőre

; =====

KOD SEGMENT PARA PUBLIC 'CODE' ; Szegmens kezdet

; KOD: a szegmens neve

; *align-type* (igazítás típusa): BYTE, WORD, PARA, PAGE

; *combine-type*: PUBLIC, COMMON, AT <kifejezés>, STACK

; *class*: 'CODE', 'DATA', ('CONSTANT',) 'STACK', 'MEMORY'

; ajánlott értelemszerűen

ASSUME CS:KOD, DS:ADAT, SS:VEREM, ES:NOTHING

; feltételezett szegmens regiszter értékek.

; A beállításról ez az utasítás nem gondoskodik!

KIIR PROC FAR ; A fő eljárás mindig FAR

; FAR: távoli, NEAR: közeli eljárás

; Az operációs rendszer úgy hívja meg a főprogramokat, hogy

; a CS és IP a program végén lévő END utasításban megadott

; címke szegmens és OFFSET címét tartalmazza, SS és SP a

; a STACK kombinációs típusú szegmens végét mutatja,

; a visszatérés szegmens címe DS-ben van, OFFSET-je pedig 0

PUSH DS ; DS-ben van a visszatérési cím

; SEGMENT része

XOR AX, AX ; AX \leftarrow 0, az OFFSET rész = 0

PUSH AX ; Veremben a (FAR) visszatérési cím

MOV AX, ADAT ; AX \leftarrow az ADAT SEGMENT címe

MOV DS, AX

; Most már teljesül, amit az ASSUME utasításban írtunk

; Eddig tartott a főprogram előkészületi része

KIIRO	PROC		; NEAR eljárás,
			; megadása nem kötelező
CIKLUS:	LODSB		; AL←a következő karakter
	CMP	AL, 0	; AL =? 0
	JE	VEGE	; ugrás a VEGE címkehez,
			; ha AL=0
	MOV	AH, 14	; BIOS rutin paraméterezése
	INT	10H	; a 10-es interrupt hívása:
			; az AL-ben lévő karaktert kiírja
			; a képernyőre
	JMP	CIKLUS	; ugrás a CIKLUS címkehez,
			; a kiírás folytatása
VEGE:	RET		; Visszatérés a hívó programhoz
KIIRO	ENDP		; A KIIRO eljárás vége
KOD	ENDS		; A KOD szegmens vége

```

ADAT   SEGMENT   PARA   PUBLIC   'DATA'
SZOVEG DB           'Ezt a szöveget kiírja a képernyőre'
          DB           13, 10, 0   ; 13: a koci vissza,
                                     ; 10: a soremelés kódja,
                                     ; 0: a szöveg vége jel
ADAT   ENDS           ; Az ADAT szegmens vége
; =====
VEREM  SEGMENT   PARA   STACK
          DW           100 DUP (?)   ; Helyfoglalás 100 db
                                     ; inicializálatlan szó számára
VEREM  ENDS           ; A VEREM szegmens vége
; =====
          END           KIIR       ; Modul vége,
                                     ; a program kezdőcíme: KIIR

```

Az I8086/8088 utasítás rendszere

Jelölések

\Leftarrow : értékadás

\Leftrightarrow : felcserélés

op, op1, op2: tetszőlegesen választható operandus
(közvetlen, memória vagy regiszter).

op1 és **op2** közül az egyik regiszter kell legyen!

reg: általános, bázis vagy index regiszter

mem: memória operandus

ipr: (8 bites) **IP** relatív cím

port: port cím (8 bites eltolás vagy **DX**)

[op]: az **op** által mutatott cím tartalma

Adat mozgató utasítások

Nem módosítják a flag-eket (kivéve POPF és SAHF)

MOV op1, op2 ; op1 \leftarrow op2 (MOVE)

**XCHG op1, op2 ; op1 \leftrightarrow op2 (eXCHanGe), op2 sem
; lehet közvetlen operandus**

**XLAT ; AL \leftarrow [BX+AL] (trans(X)LAte), a
; BX által címzett maximum 256 byte-
; os tartomány AL-edik byte-jának
; tartalma lesz AL új tartalma**

**LDS reg, mem ; reg \leftarrow mem, mem+1
; DS \leftarrow mem+2, mem+3 (Load DS)**

**LES reg, mem ; reg \leftarrow mem, mem+1
; ES \leftarrow mem+2, mem+3 (Load ES)**

**LEA reg, mem ; reg \leftarrow mem effektív (logikai) címe
; (Load Effective Address)**

A veremmel (stack-kel) kapcsolatos adat mozgó utasítások:

PUSH **op** ; **SP** \leftarrow **SP-2**; **(SS:SP)** \leftarrow **op**

PUSHF ; **(PUSH Flags)**

 ; **SP** \leftarrow **SP-2**; **(SS:SP)** \leftarrow **STATUS**

POP **op** ; **op** \leftarrow **(SS:SP)**; **SP** \leftarrow **SP+2**

POPF ; **(POP Flags)**

 ; **STATUS** \leftarrow **(SS:SP)**; **SP** \leftarrow **SP+2**

Az Intel 8080-nal való kompatibilitást célozza az alábbi két utasítás:

SAHF ; **STATUS** alsó 8 bitje \leftarrow **AH**

LAHF ; **AH** \leftarrow **STATUS** alsó 8 bitje

Aritmetikai utasítások

ADD op1, op2 ; op1 \leftarrow op1 + op2 (ADD)

Pl.: előjeles/előjel nélküli számok összeadása

MOV AX, -1 ; AX=-1 (=0FFFFH)

ADD AX, 2 ; AX=1, C=1, O=0

**ADC op1, op2 ; op1 \leftarrow op1 + op2 + C
; (ADD with Carry)**

Pl.: két szavas összeadás (előjeles/előjel nélküli)

ADD AX, BX

ADC DX, CX ; (DX:AX) = (DX:AX) + (CX:BX)

INC op ; op \leftarrow op + 1, C változatlan! (INCrement)

SUB **op1, op2** ; **op1** \leftarrow **op1 - op2** (**SUB**traction)

CMP **op1, op2** ; **flag-ek op1 - op2** szerint (**CoMP**are)

SBB **op1, op2** ; **op1** \leftarrow **op1 - op2 - C**:
; **a több szavas kivonást segíti.**

DEC **op** ; **op** \leftarrow **op - 1**, **C** változatlan
; (**DEC**rement)

NEG **op** ; **op** \leftarrow **-op** (**NEG**ate)

Az összeadástól és kivonástól eltérően a szorzás és osztás esetében különbséget kell tennünk, hogy előjeles vagy előjel nélküli számábrázolást alkalmazunk-e. További lényeges eltérés, hogy két 8 bites vagy 16 bites mennyiség szorzata ritkán fér el 8 illetve 16 biten, ezért a szorzás műveletét úgy alakították ki, hogy 8 bites tényezők szorzata 16, 16 biteseké pedig 32 biten keletkezzenek:

Szorzásnál **op** nem lehet közvetlen operandus!

MUL op ; előjel nélküli szorzás (MULtiplicate),

IMUL op ; előjeles szorzás (Integer MULtiplicate).

Ha op 8 bites $AX \leftarrow AL * op.$

Ha op 16 bites $(DX:AX) \leftarrow AX * op.$

Osztásnál **op** nem lehet közvetlen operandus!

DIV op ; (DIVide) előjel nélküli osztás,
IDIV op ; (Integer DIVide) előjeles osztás,
; A nem 0 maradék előjele megegyezik
; az osztandóéval.

Ha op 8 bites: AL \Leftarrow AX/op hányadosa,
AH \Leftarrow AX/op maradéka.

Ha op 16 bites: AX \Leftarrow (DX:AX)/op hányadosa,
DX \Leftarrow (DX:AX)/op maradéka.

Osztásnál **túlcsordulás** \rightarrow azonnal elhal (abortál) a programunk!

Ha bájtól bájtal vagy szót szóval akarunk osztani, akkor:

- Előjel nélküli osztás előkészítése **AH** illetve **DX** nullázásával történik.
- Előjeles osztás előkészítésére szolgál az alábbi két előjel kiterjesztő utasítás:

CBW ; (Convert Byte to Word)

; $AX \leftarrow AL$ előjel helyesen

CWD ; (Convert Word to Double word)

; $(DX:AX) \leftarrow AX$ előjel helyesen

Pozitív számok esetén (az előjel **0**) az előjel kiterjesztés az **AH** illetve a **DX** regiszter nullázását, negatív számok esetén (az előjel **1**) csupa **1**-es bittel való feltöltését jelenti.

Az előjel kiterjesztés máskor is alkalmazható.

; Két vektor skalár szorzata. 1. változat

code segment para public 'code'

assume cs:code, ds:data, ss:stack, es:nothing

skalar proc far

push ds ; visszatérési cím a verembe

xor ax,ax ; $ax \leftarrow 0$

push ax ; visszatérés offset címe

mov ax,data ; ds a data szegmensre mutasson

mov ds,ax ; sajnos „mov ds,data”

; nem megengedett

; A skalár szorzat számítása

mov cl,n ; cl \leftarrow n, $0 \leq n \leq 255$

xor ch,ch ; cx = n szavasán

xor dx,dx ; az eredmény ideiglenes helye

JCXZ kész ; ugrás a kész címkére,

; ha CX (=n) = 0

xor bx,bx ; bx \leftarrow 0,

; bx-et használjuk indexezéshez

ism: mov **al,a[bx]** ; **al** \Leftarrow **a[0]**, később **a[1]**, ...
imul **b[bx]** ; **ax** \Leftarrow **a[0]*b[0]**, **a[1]*b[1]**, ...
add **dx,ax** ; **dx** \Leftarrow részösszeg
inc **bx** ; **bx** \Leftarrow **bx+1**, az index növelése

; B **ciklus vége**

dec **cx** ; **cx** \Leftarrow **cx-1**, (vissza)számlálás

JCXZ **kesz** ; ugrás a kész címkére, ha **cx=0**

jmp **ism** ; ugrás az **ism** címkére

kesz: mov **ax,dx** ; a skalár szorzat értéke **ax**-ben

; C **eredmények kiírása**

call **hexa** **; az eredmény kiírása**
; hexadecimálisan

mov **si,offset kvse ; kocsi vissza soremelés**

call **kiiro** **; kiírása**

ret **; vissza az Op. rendszerhez**

skalar **endp** **; a skalar eljárás vége**

; D

hexa	proc		; ax kiírása hexadecimálisan
	xchg	ah,al	; ah és al felcserélése
	call	hexa_b	; al (az eredeti ah) kiírása
	xchg	ah,al	; ah és al visszacserélése
	call	hexa_b	; al kiírása
	ret		; visszatérés
hexa	endp		; a hexa eljárás vége

; -----

hexa_b	proc		; al kiírása hexadecimálisan
	push	cx	; mentés a verembe
	mov	cl,4	; 4 bit-es rotálás előkészítése
	ROR	al,CL	; az első jegy az alsó 4 biten
	call	h_jegy	; az első jegy kiírása
	ROR	al,CL	; a második jegy az alsó 4 biten
	call	h_jegy	; a második jegy kiírása
	pop	cx	; visszamentés a veremből
	ret		; visszatérés
hexa_b	endp		; a hexa_b eljárás vége

```

h_jegy      proc                ; hexadecimális jegy kiírása
    push     ax                  ; mentés a verembe
    AND      al,0FH              ; a felső 4 bit 0 lesz,
                                ; a többi változatlan
    add      al,'0'              ; + 0 kódja
    cmp      al,'9'              ; ≤ 9 ?
    JLE     h_jegy1            ; ugrás h_jegy1 -hez, ha igen
    add      al,'A'-'0'-0AH      ; A-F hexadecimális jegyek
                                ; kialakítása
h_jegy1:    mov ah,14           ; BIOS szolgáltatás előkészítése
    int      10H                ; BIOS hívás: karakter kiírás
    pop      ax                  ; visszamentés a veremből
    ret      ; visszatérés
h_jegy      endp                ; a hexa_b eljárás vége

```

kiiro	proc		; szöveg kiírás (DS:SI)-től
	push	ax	
	cld		
ki1:	lodsb		; al←a következő karakter
	cmp	al, 0	; al =? 0
	je	ki2	; ugrás a ki2 címkéhez, ha al=0
	mov	ah,14	; BIOS rutin paraméterezése
	int	10H	; az AL-ben lévő karaktert
			; kiírja a képernyőre
	jmp	ki1	; a kiírás folytatása
ki2:	pop	ax	
	ret		; visszatérés a hívó programhoz
kiiro	endp		; a kiíró eljárás vége
			; -----
code	ends		; a code szegmens vége

```

data      segment  para public 'data'
n         db         3
a         db         1, 2, 3
b         db         3, 2, 1
kvse      db         13, 10, 0 ; kocsi vissza, soremelés
data      ends          ; a data szegmens vége

```

```
;
```

```

stack     segment  para stack 'stack'
           dw  100 dup (?) ; 100 word legyen a verem
stack     ends          ; a stack szegmens vége

```

```
;
```

```

end skalar ; modul vége,
; a program kezdő címe: skalar

```

Vezérlés átadó utasítások

Eljárásokkal kapcsolatos utasítások

Eljárás hívás:

CALL **op** ; eljárás hívás

- közeli: *push* IP, $IP \leftarrow op$,

- távoli: *push* CS, *push* IP, $(CS:IP) \leftarrow op$.

Visszatérés az eljárásból:

RET ; visszatérés a hívó programhoz (RETurn)

- közeli: *pop* IP,

- távoli: *pop* IP, *pop* CS.

RET **op** ; . . . , $SP \leftarrow SP+op$

 ; **op** csak közvetlen adat lehet!

Feltételes ugrások, aritmetikai csoport

Előjeles	Reláció	Előjel nélküli
JZ \equiv JE	=	JZ \equiv JE
JNZ \equiv JNE	\neq	JNZ \equiv JNE
JG \equiv JNLE	>	JA \equiv JNBE
JGE \equiv JNL	\geq	JAE \equiv JNB \equiv JNC
JL \equiv JNGE	<	JB \equiv JNAE \equiv JC
JLE \equiv JNG	\leq	JBE \equiv JNA

A feltételek: Zero, Equal, No (Not),

Greater, Less,

Above, Below, Carry

Feltételes ugrások, logikai csoport

a flag igaz (1)	flag	a flag hamis (0)
JZ \equiv JE	Zero	JNZ \equiv JNE
JC	Carry	JNC
JS	Sign	JNS
JO	Overflow	JNO
JP \equiv JPE	Parity	JNP \equiv JPO
JCXZ	CX = 0	

A feltételek: Zero, Equal, No (Not), Carry, Sign, Overflow, Parity Even, Parity Odd.

Minden feltételes vezérlés átadás **IP** relatív címmel
(**SHORT**) valósul meg!

P1.:

JZ MESSZE ; Hibás, ha
; MESSZE messze van

Megoldás:

JNZ IDE ; Negált feltételű ugrás
JMP MESSZE

IDE: ...

; B = A n-dik hatványa,

; A és n előjel nélküli byte, B word

; Feltétel: A n-1 –dik hatványa elfér AL –ben.

mov cl, n ; a ciklus előkészítése

xor ch, ch

mov al, 1 ; lehetne: mov ax, 1

xor ah, ah ; akkor ez nem kell

JCXZ kez ; ha n=0, akkor 0-szor

; fut a ciklus mag

c_mag: mul A ; ciklus mag

LOOP c_mag ; ismétlés, ha kell

kez: mov B, ax

Egyszerűsítési lehetőség a skalár szorzatot kiszámító
programban:

; B

dec cx ; $cx \leftarrow cx-1$, (vissza)számlálás

jcxz kész ; ugrás a kész címkére, ha $cx=0$

jmp ism ; ugrás az ism címkére

kész: mov ax,dx ; a skalár szorzat értéke ax-ben

helyett:

; B

LOOP ism ; ugrás az ism címkére,

; ha kell ismételni

kész: mov ax,dx ; a skalár szorzat értéke ax-ben

Annak érdekében, hogy a skalárszorzatot kiszámító program ne rontson el regisztereket, kívánatos ezek mentése:

; A

PUSH BX ; mentés

PUSH CX

PUSH DX

és visszamentése:

POP DX ; visszamentés

POP CX

POP BX

; C

A paraméterek szabványos helyen történő átadása

; Két vektor skalár szorzata. 2. változat

...

; A skalár szorzat számítása

; ELJÁRÁS HÍVÁS A PARAMÉTEREK

; SZABVÁNYOS HELYEN TÖRTÉNŐ ÁTADÁSÁVAL

CALL SKAL ; ELJÁRÁS HÍVÁS

; eredmény az AX regiszterben

; C eredmények kiírása

call hexa ; az eredmény kiírása

mov si,offset kvse ; kocsí vissza, soremelés

call kiíro ; kiírása

...

ret ; vissza az Op. rendszerhez

skalar endp ; a skalár eljárás vége

; D

**SKAL PROC ; KÖZELI (NEAR) ELJÁRÁS
; KEZDETE**

; Az A-tól C-ig tartó program rész:

PUSH BX ; MENTÉSEK

PUSH CX

PUSH DX

mov cl,n ; $cl \leftarrow n, 0 \leq n \leq 255$

xor ch,ch ; $cx = n$ szavasán

xor dx,dx ; az eredmény ideiglenes helye

jcxz kesz ; ugrás a kesz címkére, ha $n=0$

xor bx,bx ; $bx \leftarrow 0,$

; bx-et használjuk indexezéshez

ism:	mov	al,a[bx]	; al \leftarrow a[0], később a[1], ...
	imul	b[bx]	; ax \leftarrow a[0]*b[0], a[1]*b[1],...
	add	dx,ax	; dx \leftarrow részösszeg
	inc	bx	; bx \leftarrow bx+1, az index növelése
; B		ciklus vége	
	LOOP	ism	; ugrás az ism címkére, ; ha kell ismételni
kesz:	mov	ax,dx	; a skalár szorzat értéke ax-ben
	POP	DX	; VISSZAMENTÉSEK
	POP	CX	
	POP	BX	
	RET		; VISSZATÉRÉS A HÍVÓ ; PROGRAMHOZ
;		visszatérés a C ponthoz	
SKAL		ENDP	; A SKAL ELJÁRÁS VÉGE
; D			
...			

Csak az **a** és **b** vektor skalár szorzatát tudja kiszámolni!

A paraméterek regiszterekben történő átadása

; Két vektor skalár szorzata. 3. változat

...

; A

; ELJÁRÁS HÍVÁS A PARAMÉTEREK

; REGISZTEREK BEN TÖRTÉNŐ ÁTADÁSÁVAL

MOV CL, n ; PARAMÉTER BEÁLLÍTÁSOK

XOR CH, CH ; CX = n, ÉRTÉK

MOV SI, OFFSET a ; SI ← a OFFSET CÍME

MOV DI, OFFSET b ; DI ← b OFFSET CÍME

call skal ; eljárás hívás

; eredmény az ax regiszterben

call hexa ; az eredmény kiírása

mov si, offset kvse ; kocsit vissza, soremelés

call kiiro ; kiírása

...

ret ; visszatérés az Op. rendszerhez

skalar endp ; a skalár eljárás vége

skal	proc		; Közeli (NEAR) eljárás kezdete
	push	bx	; mentések
	push	cx	
	push	dx	
	xor	dx,dx	; az eredmény ideiglenes helye
	jcxz	kesz	; ugrás a kesz címkére, ha n=0
	xor	bx,bx	; bx \leftarrow 0,
			; bx-et használjuk indexezéshez

ism: mov al,[SI+BX] ; FÜGGETLEN a-tól
imul BYTE PTR [DI+BX]; FÜGGETLEN b-től
; csak „BYTE PTR”-ből derül ki, hogy 8 bites a szorzás

add dx,ax ; dx \leftarrow részösszeg

inc bx ; bx \leftarrow bx+1, az index növelése

loop ism ; ugrás az ism címkére,
; ha kell ismételni

kesz: mov ax,dx ; a skalár szorzat értéke ax-ben

pop dx ; visszamentések

pop cx

pop bx

ret ; visszatérés a hívó programhoz

skal endp ; a skal eljárás vége

; D

...

Így csak kevés paraméter adható át!

; Két vektor skalár szorzata. 4. változat

...

; A

; ELJÁRÁS HÍVÁS A PARAMÉTEREK

; VEREMBEN TÖRTÉNŐ ÁTADÁSÁVAL

MOV	AL,n	; AL-t nem kell menteni, mert
XOR	AH,AH	; AX-ben kapjuk az eredményt
PUSH	AX	; AX=n a verembe
MOV	AX,OFFSET a	; AX \leftarrow a OFFSET címe
PUSH	AX	; a verembe
MOV	AX,OFFSET b	; AX \leftarrow b OFFSET címe
PUSH	AX	; a verembe

A verembe került:

n értéke, a címe, b címe *paraméterek*

call **skal** ; eljárás hívás
; eredmény az ax regiszterben
ADD **SP,6** ; paraméterek ürítése a veremből

...

ret ; visszatérés az Op. rendszerhez
skalar **endp** ; a skalar eljárás vége

call **skal**

Hatására a verembe került a **visszatérési cím**

skal	proc		; Közeli (near) eljárás kezdete
PUSH	BP		; BP értékét mentenünk kell
MOV	BP,SP		; BP \leftarrow SP,
			; a stack relatív címzéshez
PUSH	SI		; mentések
PUSH	DI		
push	bx		
push	cx		
push	dx		

A verem tartalma:

n értéke, a címe, b címe

paraméterek

visszatérési cím,

bp, si, di, bx, cx, dx

mentett regiszterek

A verem tartalma:

n értéke, a címe, b címe
visszatérési cím,
bp, si, di, bx, cx, dx

paraméterek

mentett regiszterek

(SS:SP)	dx	PUSH BP	; BP értékét mentenünk kell	- 10
+ 2	cx	MOV BP,SP	; BP \leftarrow SP,	- 8
+ 4	bx			- 6
+ 6	di			- 4
+ 8	si			- 2
+10	bp	----- (SS:BP)		
+12	visszatérési cím			+ 2
+14	b címe			+ 4
+16	a címe			+ 6
+18	n értéke			+ 8
...	korábbi mentések			...

+10	bp - - - - - (SS:BP)	
+12	visszatérési cím	+ 2
+14	b címe	+ 4
+16	a címe	+ 6
+18	n értéke	+ 8
...	korábbi mentések	...

MOV SI,6[BP] ; SI \leftarrow az egyik vektor címe

MOV DI,4[BP] ; DI \leftarrow a másik vektor címe

MOV CX,8[BP] ; CX \leftarrow a dimenzió értéke

xor dx,dx ; az eredmény ideiglenes helye

jcxz kesz ; ugrás a kesz címkére, ha n=0

xor bx,bx ; bx \leftarrow 0, indexezéshez

ism: mov al,[si+bx] ; független a-tól
imul byte ptr [di+bx] ; független b-től
; csak „byte ptr”-ből derül ki, hogy 8 bites a szorzás
add dx,ax ; dx \leftarrow részösszeg
inc bx ; bx \leftarrow bx+1, az index növelése
loop ism ; ugrás az ism címkére,
; ha kell ismételni
kész: mov ax,dx ; a skalár szorzat értéke ax-ben

pop dx ; visszamentések

pop cx

pop bx

POP DI

POP SI

POP BP

ret ; visszatérés a hívó programhoz

skal endp ; a skal eljárás vége

; D

...

ADD SP,6 ; paraméterek ürítése a veremből

helyett más megoldás:

**RET 6 ; visszatérés a hívó programhoz
; verem ürítéssel: ... $SP = SP + 6$**

C konvenció

Hogy egy eljárás különböző számú paraméterrel legyen hívható, azt úgy lehet elérni, hogy a paramétereket fordított sorrendben tesszük a verembe, mert ilyenkor a visszatérési cím alatt lesz az első, alatta a második, stb. paraméter, és általában a korábbi paraméterek döntenek el, hogy hogyan folytatódik a paramétersor.

f(x,y);

push y

push x

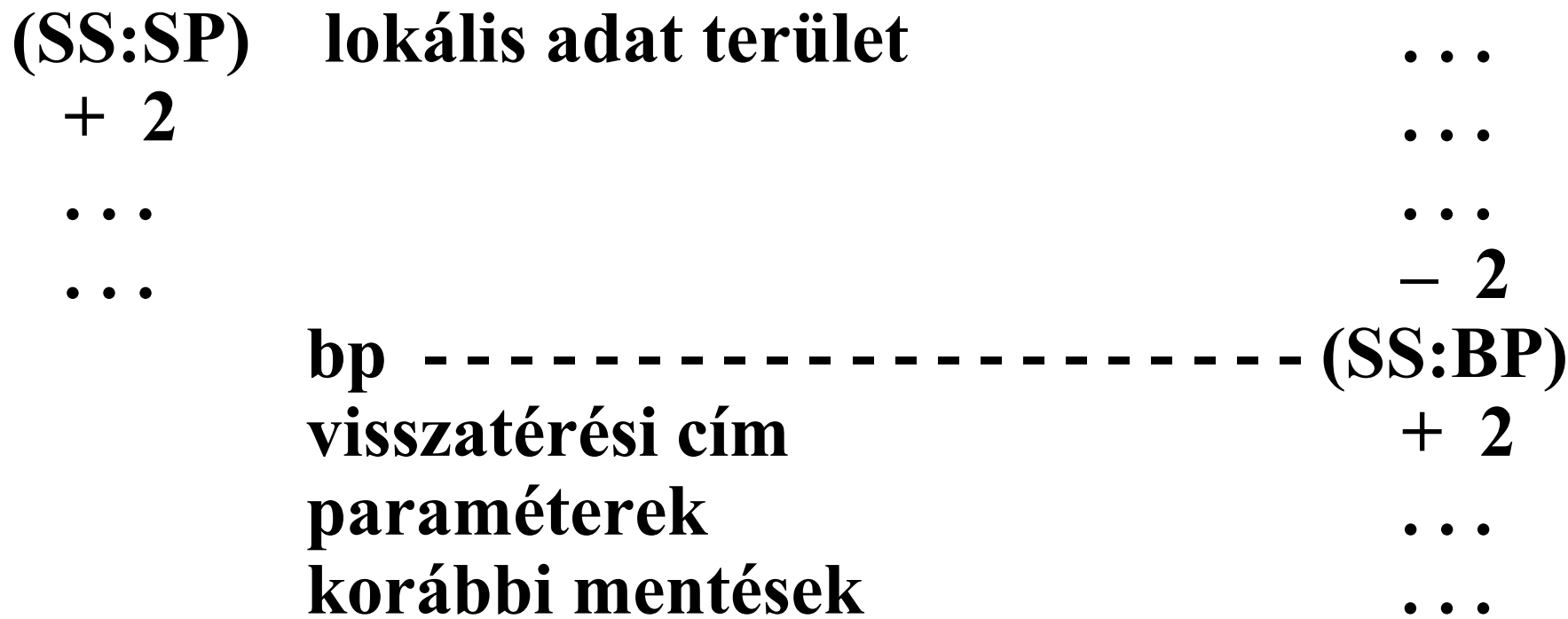
call f

Lokális adat terület, rekurzív és re-entrant eljárások

Ha egy eljárás működéséhez lokális adat területre, munkaterületre van szükség, és a működés befejeztével a munkaterület tartalma fölösleges, akkor a munkaterület célszerűen a veremben alakíthatjuk ki. A munkaterület lefoglalásának ajánlott módja:

```
...  proc          ...  
      PUSH        BP          ; BP értékének mentése  
      MOV         BP,SP       ; BP  $\leftarrow$  SP,  
                                   ; a stack relatív címzéshez  
  
      SUB         SP,n        ; n byte-os munkaterület lefoglalása  
      ...          ; további regiszter mentések
```

Lokális adat terület (NEAR eljárás esetén)

A munkaterület negatív displacement érték mellett stack relatív címezéssel érhető el. (A veremben átadott paraméterek ugyancsak stack relatív címezéssel, de pozitív displacement érték mellett érhetőek el.)

A munkaterület felszabadítása visszatéréskor a

...		; visszamentések
MOV	SP,BP	; a munkaterület felszabadítása
POP	BP	; BP értékének visszamentése
ret	...	; visszatérés

utasításokkal történhet.

Rekurzív és re-entrant eljárások

Egy eljárás **rekurzív**, ha önmagát hívja közvetlenül, vagy más eljárásokon keresztül.

Egy eljárás **re-entrant**, ha többszöri belépést tesz lehetővé, ami azt jelenti, hogy az eljárás még nem fejeződött be, amikor újra felhívható. A rekurzív eljárással szemben a különbség az, hogy a rekurzív eljárásban „programozott”, hogy mikor történik az eljárás újra hívása, re-entrant eljárás esetén az esetleges újra hívás ideje a véletlentől függ. Ez utóbbi esetben azt, hogy a munkaterületek ne keveredjenek össze, az biztosítja, hogy újabb belépés csak másik processzusból képzelhető el, és minden processzus saját vermet használ.

Rekurzív és re-entrant eljárások

Ha egy eljárásunk készítésekor betartjuk, hogy az eljárás a paramétereit a vermen keresztül kapja, kilépéskor visszaállítja a belépéskori regiszter tartalmakat – az esetleg eredményt tartalmazó regiszterek kivételével –, továbbá a fenti módon kialakított munkaterületet használ, akkor az eljárásunk rekurzív is lehet, és a többszöri belépést is lehetővé teszi (re-entrant).

String kezelő utasítások

Az **s** forrás területet (**DS:SI**),

a **d** cél területet pedig (**ES:DI**) címzi.

A mnemonik végződése (**B / W**) vagy az operandus jelzi, hogy bájtos vagy szavas a művelet.

A címzésben résztvevő indexregiszterek értéke

1-gyel módosul bájtos,

2-vel szavas művelet esetén.

Ha a **D (Direction)** flag értéke

0, akkor az indexregiszterek értéke növekszik,

1, akkor csökken.

CLD ; **D** \leftarrow **0**

STD ; **D** \leftarrow **1**

Az alábbi utasítások

– mint általában az adat mozgó utasítások –
érintetlenül hagyják a flag-eket

Átvitel az (ES:DI) által mutatott címre
a (DS:SI) által mutatott címről:

MOVSB ; MOVE String Byte

MOVSW ; MOVE String Word

MOVS d,s ; MOVE String (byte vagy word)

d és s csak azt mondja meg,
hogy bájtos vagy szavas az átvitel!

Betöltés **AL**-be illetve **AX**-be a (**DS:SI**) által mutatott címről (csak **SI** módosul):

LODSB ; **LOaD String Byte**

LODSW ; **LOaD String Word**

LODS s ; **LOaD String (byte vagy word)**

Tárolás az (**ES:DI**) által mutatott címre **AL**-ből illetve **AX**-ből (csak **DI** módosul):

STOSB ; **STOre String Byte**

STOSW ; **STOre String Word**

STOS d ; **STOre String (byte vagy word)**

Az alábbi utasítások beállítják a flag-eket

Az **(ES:DI)** és a **(DS:SI)** által mutatott címen lévő byte illetve szó összehasonlítása, a flag-ek **s – d (!!!)** értékének megfelelően állnak be.

CMPSB ; CoMPare String Byte

CMPSW ; CoMPare String Word

CMPS **d,s** ; CoMPare String (byte vagy word)

Az **(ES:DI)** által mutatott címen lévő byte (word) összehasonlítása **AL**-lel (**AX**-szel), a flag-ek **AL – d** illetve **AX – d (!!!)** értékének megfelelően állnak be.

SCASB ; SCAn String Byte

SCASW ; SCAn String Word

SCAS **d** ; SCAn String (byte vagy word)

Ismétlő prefixumok

REP \equiv **REPZ** \equiv **REPE** és **REPZ** \equiv **REPNE**

A **Z**, **E**, **NZ** és **NE** végződésnek hasonló szerepe van, mint a **LOOP** utasítás esetén.

Ismétlő prefixum használata esetén a string kezelő utasítás **CX**-szer kerül(het) végrehajtásra:

- ha **CX** = **0**, akkor egyszer sem (!!!),
- különben minden végrehajtást követően **1**-gyel csökken a **CX** regiszter tartalma. Amennyiben **CX** csökkentett értéke **0**, akkor nem történik további ismétlés.

A flag beállító string kezelő utasítás ismétlésének további feltétele, hogy a flag állapota megegyezzen a prefixum végződésében előírttal.

Ismétlő prefixumok

REP \equiv **REPZ** \equiv **REPE** és **REPZ** \equiv **REPNE**

A program jobb olvashatósága érdekében

- flag-et nem állító utasítások előtt mindig **REP**-et használjunk,
- flag-et beállító utasítás előtt pedig sohase **REP**-et, hanem helyette a vele egyenértékű **REPE**-t vagy **REPZ**-t!

; A 100 elemű array nevű tömbnek van-e

; 3-tól különböző eleme?

mov cx, 100

mov di, -1 ; előbb lehessen inc, mint cmp

mov al, 3

NEXT: inc di

cmp array[di], al ; array di-edik eleme = 3?

**LOOPE NEXT ; ugrás NEXT-re,
; ha CX≠0 és a di-edik elem=3**

JNE NEM3 ; CX = 0 vagy array[di] ≠ 3

... ; array ≡ 3

...

NEM3: ... ; di az első 3-tól különböző

... ; elem indexe

Ugyanennek a feladatnak a megoldása string kezelő utasítás segítségével:

; A 100 elemű array nevű tömbnek van-e

; 3-tól különböző eleme?

mov cx,100

mov di,offset array

mov AL,3

REPE SCAS array ; array 0., 1., ... eleme = 3?

JNE NEM3

... ; array \equiv 3,

...

NEM3: DEC DI ; DI az első \neq 3 elemre mutat

...

A 100 elemű array nevű tömbnek van-e 3-tól különböző eleme?

```
mov     cx, 100
mov     di, -1
mov     al, 3
NEXT:   inc     di
        cmp     array[di], al
        LOOPE   NEXT

        JNE     NEM3
        ...
        ...
NEM3:   ...
        ...
```

```
mov     cx, 100
mov     di, offset array
        mov     AL, 3
        REPE   SCAS     array

        JNE     NEM3
        ...
        ...
NEM3:   DEC     DI
        ...
```

Használja ES-t. Sokkal gyorsabb volt.

Nem minden eltérés lényeges!

Egyszerűsített lexikális elemző

Feladata, hogy azonosító, szám, speciális jelek és a program vége jel előfordulásakor rendre **A**, **0**, **,** és **.** karaktert írjon a képernyőre. Az esetleges hibákat **?** jelezze.

XLAT utasítás alkalmazásának tervezése:

Karakter típusok	karakterek	kód
Betű	A ... Z a ... z	2
Számjegy	0 ... 9	4
Speciális jel	, . tabulátor ; + - () cr lf	6
Vége jel	\$	8
Hibás karakter	a többi	0

; azonosító szint

t_a	dw	hiba	; hibás kar.: ?	→ spec. jel szint
	dw	ok	; betű: nincs teendő	
	dw	ok	; számjegy: nincs teendő	
	dw	lev_s	; speciális jel: ,	→ spec. jel szint
	dw	vege	; \$: .	→ program vége

; szám szint

t_n	dw	hiba	; hibás kar.: ?	→ spec. jel szint
	dw	hiba	; betű: hiba: ?	→ spec. jel szint
	dw	ok	; számjegy: nincs teendő	
	dw	lev_s	; speciális jel: ,	→ spec. jel szint
	dw	vege	; \$: .	→ program vége

level	dw	?	; az aktuális ugrótábla címe
c_h	db	0	; hibás karakter kódja
c_b	db	2	; betű kódja
c_n	db	4	; számjegy kódja
c_s	db	6	; speciális jel kódja
c_v	db	8	; végjel kódja
specjel	db	' ,. ;+-()'	13, 10 ; a speciális jelek
vegjel	db	'\$'	; vége jel, kihasználjuk, ; hogy itt van!
table	db	256 dup (?)	; átkódoló tábla (256 byte)
text	db	'a,tz.fe&a 21 a12; 12a \$'	; elemzendő szöveg
data	ends		

code	segment	para public 'code'
	assume	cs:code, ds:data, es:data, ss:stack
lex	proc	far
	push	ds
	xor	ax,ax
	push	ax ; visszatérési cím a veremben
	mov	ax,data
	mov	ds,ax
	mov	es,ax ; assume miatt
	call	prepare ; átkódoló tábla elkészítése
	mov	si, offset text ; az elemzendő szöveg
		; kezdőcíme
	call	parsing ; elemzés
	ret	; vissza az Op. rendszerhez
lex	endp	

prepare proc ; az átkódoló tábla elkészítése

; az eljárás rontja ax, bx, cx, di, si tartalmát

cld ; a string műveletek iránya pozitív

mov bx, offset table

mov di, bx

mov al, c_h ; hibás karakter kódja

mov cx, 256 ; a tábla hossza

rep stos table; table \leftarrow minden karakter hibás

```
mov    al,c_b    ; betű kódja  
mov    di,'A'    ; A ASCII kódja  
add    di,bx     ; A helyének offset címe  
mov    cx,'Z'-'A'+1 ; a nagybetűk száma  
      ; a betűk ASCII kódja folyamatos!
```

```
rep    stosb
```

```
mov    di,'a'    ; a ASCII kódja  
add    di,bx     ; a helyének offset címe  
mov    cx,'z'-'a'+1 ; a kisbetűk száma
```

```
rep    stosb
```



```
mov     al,c_n      ; számjegy kódja
mov     di,'0'      ; 0 ASCII kódja
add     di,bx       ; 0 helyének offset címe
mov     cx,'9'-'0'+1 ; a számjegyek száma
                ; a számjegyek ASCII kódja folyamatos!
```

```
rep     stosb
```

```

mov      si,offset specjel; speciális jelek
                ; feldolgozása

xor      ah,ah      ; hogy ax=al legyen

pr1:     lods      specjel      ; speciális jel ASCII kódja

mov      di,ax      ; ah=0 miatt ax = a jel kódja

cmp      al,vegjel ; vegjel közvetlenül a
                ; speciális jelek után van!

je       pr2       ; ez már a vegjel

mov      al,c_s     ; speciális karakter kódja

mov      [bx+di],al ; elhelyezés a táblában

jmp      pr1      ; ciklus vége

```

```
pr2:      mov      al,c_v      ; a végjel kódja  
          mov      [bx+di],al ; elhelyezés a táblában  
          ret      ; vissza a hívó eljáráshoz  
  
prepare  endp
```

parsing proc ; elemzés

; az eljárás rontja ax, bx, cx, di, si tartalmát

cld ; a string műveletek iránya pozitív

mov bx, offset table

mov di, offset t_s ; spec. jel szint

lv1: mov level, di ; szint beállítás

xor ah, ah ; hogy ax=al legyen

ok: lods text ; a következő karakter

xlat ; al \Leftarrow 0, 2, 4, 6 vagy 8

mov di, level ; di \Leftarrow az akt. ugrót. címe

add di, ax ; az ugrótáblán belüli cím

jmp [di] ; kapcsoló utasítás

```

hiba:      mov      di,offset t_s      ; hibás karakter,
                                ; spec. jel szint következik
                                mov      al,'?'
lv2:      mov      ah,14      ; BIOS hívás előkészítése
int      10h      ; BIOS hívás:
                                ; karakter írás a képernyőre
                                jmp      lv1

lev_a:    mov      di,offset t_a      ; azonosító kezdődik
                                mov      al,'A'
                                jmp      lv2

```

```

lev_n:      mov      di,offset t_n      ; szám kezdődik
            mov      al,'0'
            jmp      lv2

lev_s:      mov      di,offset t_s      ; speciális jel
            mov      al,','
            jmp      lv2

vege:      mov      al, '.'           ; szöveg vége
            mov      ah,14           ; BIOS hívás előkészítése
            int      10h           ; BIOS hívás:
                                     ; karakter írás a képernyőre
            ret                    ; elemzés vége, vissza a hívóhoz

parsing    endp
code       ends

```

```
stack      segment para      stack      'stack'  
            dw 100 dup (?)    ; 100 word legyen a verem  
stack  
            ends  
            end          lex ; modul vége, start cím: lex
```

Logikai utasítások

Bitenkénti logikai műveleteket végeznek.

1 az igaz, 0 a hamis logikai érték.

AND op1,op2 ; $op1 \leftarrow op1 \& op2$, bitenkénti és

TEST op1,op2 ; flag-ek op1 & op2 szerint

OR op1,op2 ; $op1 \leftarrow op1 | op2$, bitenkénti vagy

XOR op1,op2 ; $op1 \leftarrow op1 \wedge op2$ (eXclusive OR),
; bitenkénti kizáró vagy

NOT op ; $op \leftarrow \sim op$, bitenkénti negáció,
; nem módosítja STATUS tartalmát!

Bit forgató (Rotate) és léptető (Shift) utasítások

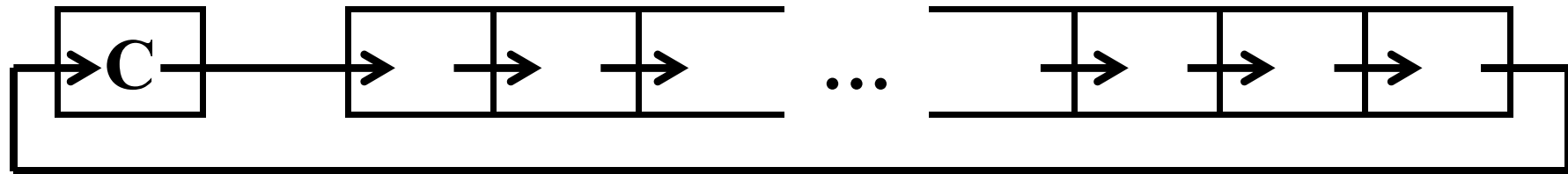
Forgatják (Rotate) illetve léptetik (Shift) **op** tartalmát. A forgatás/léptetés történhet

- 1 bittel,
- vagy byte illetve word esetén a **CL** regiszter alsó 3 illetve 4 bit-jén megadott bittel jobbra (Right) vagy balra (Left).

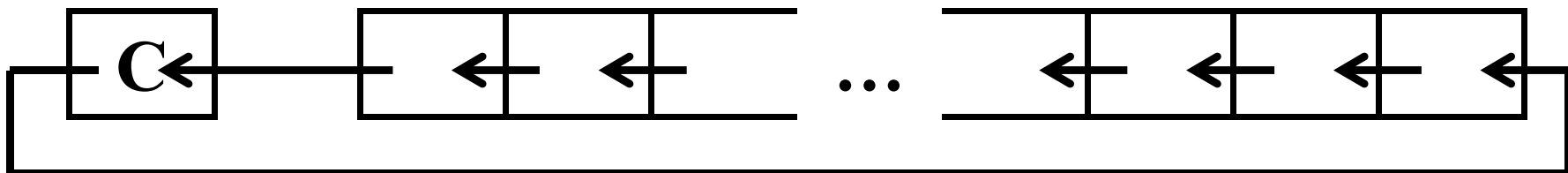
Az utoljára kilépő bit lesz a **Carry** új tartalma.

A rotálás történhet a **Carry**-n keresztül, ilyenkor a belépő bit a **Carry**-ből kapja az értékét:

RCR `op,1/CL ; Rotate through Carry Right`

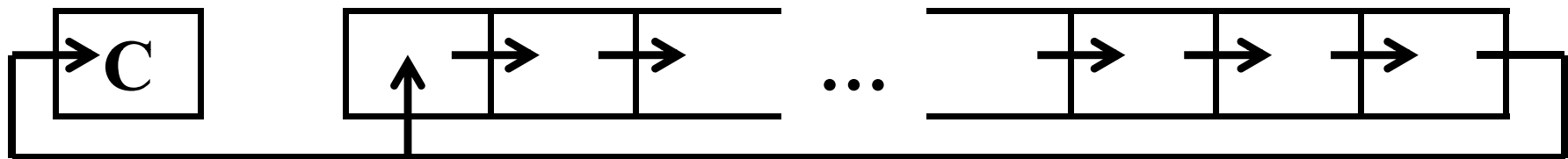

RCL `op,1/CL ; Rotate through Carry Left`

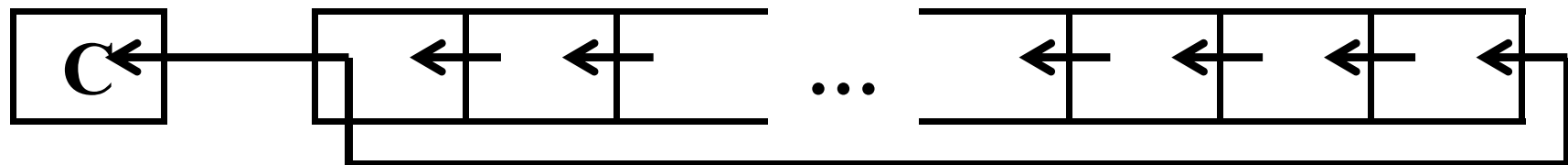

A rotálás történhet úgy, hogy **Carry** csak a kilépő bitet fogadja, a belépő bit értékét a kilépő bit szolgáltatja:

ROR `op,1/CL ; RORotate Right`

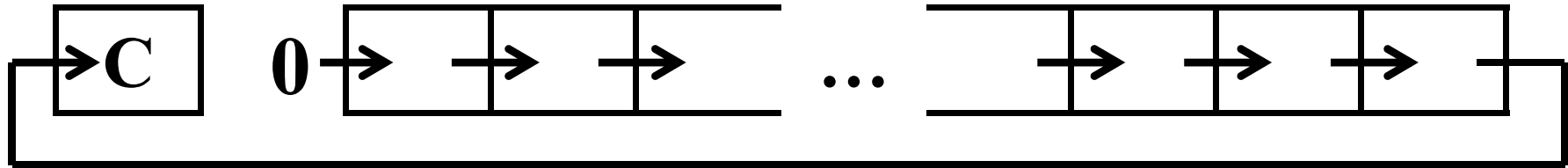

ROL `op,1/CL ; RORotate Left`

Logikai léptetés jobbra: A belépő bit 0:

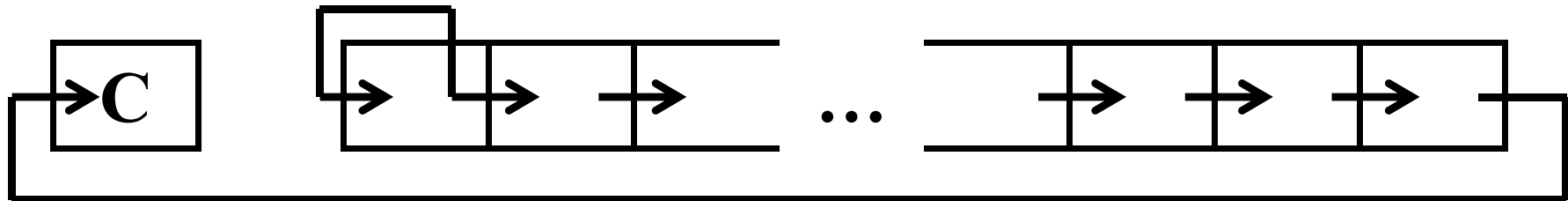
SHR **op,1/CL ; SHift Right**

Előjel nélküli egész számok **2 hatványával** történő osztására alkalmas.

Aritmetikai léptetés jobbra: A belépő bit **op** előjele:

SAR **op,1/CL ; Shift Arithmetical Right**

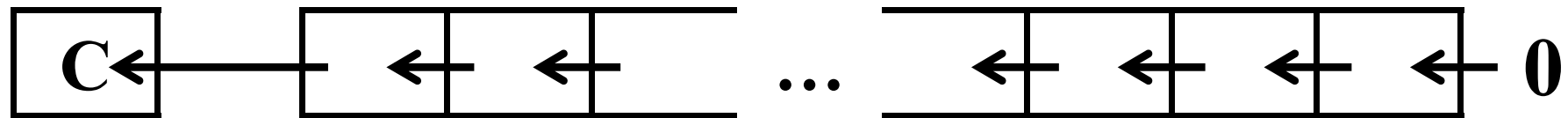
Előjeles egész számok **2 hatványával** történő osztására alkalmas. Negatív számok esetén csal!

Balra léptetéskor a belépő bit mindig **0**:

SHL **op,1/CL ; SHift Left**

SAL **op,1/CL ; Shift Arithmetical Left**

SAL \equiv **SHL**

Előjel nélküli vagy előjeles egész számok

2 hatványával történő szorzására alkalmas.

```

hexa      proc      ; ax kiírása hexadecimálisan
; legyen a példa kedvéért:      ax = 1234H
      xchg      ah,al      ; ah és al felcserélése
; most:      ax = 3412H, al = 12H
      call      hexa_b      ; al (az eredeti ah) kiírása
; kiírtuk, hogy 12
      xchg      ah,al      ; ah és al visszacserélése
; most újra:      ax = 1234H, al = 34H
      call      hexa_b      ; al kiírása
; most kiírtuk, hogy 34, tehát eddig kiírtuk, hogy 1234
      ret      ; visszatérés
hexa      endp      ; a hexa eljárás vége

```

```

hexa_b proc ; al kiírása hexadecimálisan
; az első híváskor: al = 12H
    push cx ; mentés a verembe
    mov cl,4 ; 4 bit-es rotálás előkészítése
    ROR al,CL ; az első jegy az alsó 4 biten
; most: al = 21H
    call h_jegy ; az első jegy kiírása
; kiírtuk, hogy 1
    ROR al,CL ; a 2. jegy az alsó 4 biten
; most újra: al = 12H
    call h_jegy ; a második jegy kiírása
; most kiírtuk, hogy 2, tehát eddig kiírtuk, hogy 12
    pop cx ; visszamentés a veremből
    ret ; visszatérés
hexa_b endp ; a hexa_b eljárás vége

```

```

h_jegy   proc           ; hexadecimális jegy kiírása
           push          ax       ; mentés a verembe
           AND           al,0FH   ; a felső 4 bit 0 lesz,
                                   ; a többi változatlan

           add           al,'0'   ; + 0 kódja
           cmp          al,'9'   ; ≤ 9 ?
           jle          h_jegy1   ; ugrás h_jegy1 -hez, ha igen
           add          al,'A'-0AH-'0' ; A...F hexadecimális
                                   ; jegyek kialakítása

h_jegy1: mov           ah,14     ; BIOS hívás:
           int          10H     ; karakter kiírás
           pop          ax       ; visszamentés a veremből
           ret          ; visszatérés

h_jegy   endp          ; a h_jegy eljárás vége

```


Processzor vezérlő utasítások I.

A processzor állapotát módosít(hat)ják.

A STATUS bitjeinek módosítása			
Flag	CLear	SeT	CoMplement
C	CLC	STC	CMC
D	CLD	STD	
I	CLI	STI	

Processzor vezérlő utasítások II.

NOP ; **NO** o**P**eration, üres utasítás,
; nem végez műveletet.

WAIT; A processzor várakozik, amíg más
; processzortól (pl. lebegőpontos
; segédprocesszortól) kész jelzést nem kap.

HLT ; **HaLT**, leállítja a processzort.
; A processzor külső megszakításig
; várakozik.

Input, output (I/O) utasítások (I8086/88)

A külvilággal történő információ csere **port**-okon (kapukon) keresztül zajlik. A kapu egy memória cím, az információ csere erre a címre történő írással, vagy erről a címről való olvasással történik. Egy-egy cím vagy cím csoport egy-egy perifériához kötődik. A központi egység oldaláról a folyamat egységesen az **IN** (input) és az **OUT** (output) utasítással történik.

Input, output (I/O) utasítások (I8086/88)

A perifériától függ, hogy a hozzá tartozó port 8 vagy 16 bites. A központi egységnek az **AL** illetve **AX** regisztere vesz részt a kommunikációban. A port címezése 8 bites közvetlen adattal vagy a **DX** regiszterrel történik.

IN AL/AX,port

; AL/AX \leftarrow egy byte/word a port-ról

OUT port,AL/AX

; port \leftarrow egy byte/word AL/AX-ből

A periféria oldaláról a helyzet nem ilyen egyszerű. Az input információ „**csomagokban**” érkezik, az output információt „**csomagolva**” kell küldeni. A csomagolás (vezérlő információ) mondja meg, hogy hogyan kell kezelni a csomagba rejtett információt (adatot). Éppen ezért az operációs rendszerek olyan egyszerűen használható eljárásokat tartalmaznak (**BIOS** – Basic Input/Output System – rutinok, stb.), amelyek elvégzik a ki- és becsomagolás munkáját, és ezáltal lényegesen megkönnyítik a külvilággal való kommunikációt.

Megszakítás rendszer, interrupt utasítások

- Az **I/O** utasítás lassú \leftrightarrow a **CPU** gyors, a **CPU** várakozni kényszerül
- **I/O** regiszter (**port**): a **port** és a központi egység közötti információ átadás gyors, a periféria autonóm módon elvégzi a feladatát. Újabb perifériához fordulás esetén a **CPU** várakozni kényszerülhet.
- **Pollozásokos technika** (~tevékeny várakozás): a futó program időről időre megkérdezi a periféria állapotát, és csak akkor ad ki újabb **I/O** utasítást, amikor a periféria már fogadni tudja.
A hatékonyság az éppen futó programtól függ.

Megszakítás

A (program) megszakítás azt jelenti, hogy az éppen futó program végrehajtása átmenetileg megszakad – a processzor állapota megőrződik, hogy a program egy későbbi időpontban folytatódhassék – és a processzor egy másik program, az úgynevezett **megszakítás kezelő** végrehajtását kezdi meg.

Miután a megszakítás kezelő elvégezte munkáját, gondoskodik a processzor megszakításkori állapotának visszaállításáról, és visszaadja a vezérlést a megszakított programnak: **Átlátszóság.**

Pl.: nyomtatás

- Nyomtatás pufferbe, később a tényleges nyomtatást vezérlő program indítása.
- Nyomtatás előkészítése (a nyomtató megnyitása), **HLT**.
- A továbbiak során a nyomtató megszakítást okoz, ha kész újabb adat nyomtatására. Ilyenkor a **HLT** utasítást követő címre adódik a vezérlés. A következő karakter előkészítése nyomtatásra, **HLT**. A bekövetkező megszakítás hatására a megszakító rutin mindig a következő adatot nyomtatja. Ha nincs további nyomtatandó anyag, akkor a nyomtatást vezérlő program lezárja a nyomtatót (nem következik be újabb megszakítás a nyomtató miatt), és befejezi a működését.

A **HLT** utasítás csak akkor szükséges, ha a nyomtatást kérő program befejezte a munkáját. Ellenkező esetben visszakaphatja a vezérlést. Ilyenkor az ő feladata az esetleg szükséges várakozásról gondoskodni a program végén.

Bevitel esetén olyankor is várakozni kell, ha még a beolvasás nem történt meg, és a további futáshoz szükség van ezekre az adatokra.

Jobb megoldás, ha a **HLT** utasítás helyett az operációs rendszer fölfüggeszti a program működését, és elindítja egy másik program futását.

Ez vezetett a **multiprogramozás** kialakulásához.

A megszakítás kezelő (megszakító rutin)
megszakítható-e? Gyors periféria kiszolgálása
közben megszakítás kérés, ...

„Alap” állapot – „megszakítási” állapot, megszakítási
állapotban nem lehet újabb megszakítás.

Hierarchia: megszakítási állapotban csak magasabb
szintű ok eredményezhet megszakítást.

Bizonyos utasítások csak a központi egység bizonyos
kitüntetett állapotában hajthatók végre, alap
állapotban nem → csapda, szoftver megszakítás.

Megoldható az operációs rendszer védelme, a tár
védelem stb.

A megoldás nem tökéletes: **vírus.**

I8086/88

Megszakítás kiszolgálásakor a **STATUS**, **CS** és **IP** a verembe kerül, az **I** és a **T** flag **0** értéket kap (az úgynevezett maszkolható megszakítások tiltása és folyamatos üzemmód beállítása), majd **(CS:IP)** felveszi a megszakítás kezelő kezdőcímét.

Átlátszóság: Amikor bekövetkezik egy megszakítás, akkor bizonyos utasítások végrehajtnak, de amikor ennek vége, a **CPU** ugyanolyan állapotba kerül, mint amilyenben a megszakítás bekövetkezése előtt volt.

Megszakítás és csapda

Megszakítás (interrupt): Olyan automatikus eljárás hívás, amit általában nem a futó program, hanem valamilyen **B/K** eszköz idéz elő, pl. a program utasítja a lemezegységet, hogy kezdje el az adatátvitelt, és annak végeztével megszakítást küldjön. **Megszakítás kezelő.**

Csapda (trap): A program által előidézett feltétel (pl. túlcsordulás) hatására automatikus eljárás hívás. **Csapda kezelő.**

A csapda a **programmal szinkronizált**,
a megszakítás **nem**.

Interrupt (csapda) utasítások

Szoftver megszakítást (csapdát) eredményeznek.

INT **i** ; $0 \leq i \leq 255$,
 ; megszakítás az **i.** ok szerint.

Az **INT 3** utasítás kódja csak egy byte (a többi 2 byte),
így különösen alkalmas nyomkövető (**DEBUG**)
programokban történő alkalmazásra.

A **DEBUG** program saját magához irányítja a **3**-as megszakítást. Az ellenőrzendő program megadott pontján (törés pont, **break point**) lévő utasítást (annak 1. bájtyát) átmenetileg az **INT 3** utasításra cseréli, és átadhatja a vezérlést az ellenőrzendő programnak. Amikor a program az **INT 3** utasításhoz ér, a megszakítás hatására a **DEBUG** kapja meg a vezérlést. Kiírja a regiszterek tartalmát, és további információt kérhetünk a program állapotáról.

Később visszaírja azt a tartalmat, amit **INT 3** -ra cserélt, elhelyezi az újabb törés pontra az **INT 3** utasítást és visszaadja a vezérlést az ellenőrzendő programnak.

Ezek alapján érthetővé válik a **DEBUG** program néhány „furcsasága”:

- Miért „felejt el” a töréspontot? Ha ugyanis nem felejtene el – azaz nem cserélné vissza a töréspontra elhelyezett utasítást az eredeti utasításra – akkor a program nyomkövetésében nem tudna továbblépni.
- Miért nem lehet egy ciklus futásait egyetlen töréspont elhelyezésével figyelteni, stb?

INTO ; megszakítás csak **O=1 (Overflow)**
; esetén a 4. ok szerint

Visszatérés a megszakító rutinból

IRET ; **IP, CS, STATUS** feltöltése a
; veremből

Szemafor

Legyen az **S** szemafor egy olyan word típusú változó, amely mindegyik program számára elérhető. Jelentse **S=0** azt, hogy az erőforrás szabad, és **S≠0** azt, hogy az erőforrás foglalt. Próbáljuk meg a szemafor kezelését!

; 1. kísérlet

ujra: mov cx,S

jcxz szabad

... ; foglalt az erőforrás, várakozás

jmp ujra

szabad: mov cx,0FFFFh

mov S,cx ; a program lefoglalta az erőforrást

; 2. kísérlet

```
ujra:    MOV    CX,0FFFFFFH
         XCHG   CX,S      ; már foglaltat jelez a
                               ; szemafor!
         JCXZ   szabad   ; ellenőrzés S korábbi tartalma
                               ; szerint.
         ...      ; foglalt az erőforrás,
                               ; várakozás
         jmp    újra
szabad:  ...      ; szabad volt az erőforrás,
                               ; de a szemafor már foglalt
```

Az **XCHG** utasítás mikroprogram szinten:

Segéd regiszter \Leftarrow **S**; **S** \Leftarrow **CX**; **CX** \Leftarrow **Segéd regiszter**
olvasás – módosítás – visszaírás

```
ujra:      mov      cx,0FFFFh
LOCK xchg      cx,S      ; S már foglaltat jelez
          jcxz      szabad ; ellenőrzés S korábbi
                               ; tartalma szerint
          ...           ; foglalt, várakozás
          jmp      ujra
szabad:  ...           ; használható az erőforrás,
                               ; de a szemafor már foglalt
          ...
          MOV      S,0      ; a szemafor szabadra állítása
```

Assembly programozás

Pszeudo utasítások

A pszeudo utasításokat a fordítóprogram hajtja végre. Ez a végrehajtás fordítás közbeni tevékenységet vagy a fordításhoz szükséges információ gyűjtést jelenthet.

Adat definíciós utasítások

Az adatokat általában külön szegmensben szokás és javasolt definiálni iniciálással vagy anélkül.

Az adat definíciós utasítások elé általában azonosítót (változó név) írunk, hogy hivatkozhatunk az illető adatra. Egy-egy adat definíciós utasítással – vesszővel elválasztva – több azonos típusú adatot is definiálhatunk. A kezdőérték – megfelelő típusú – tetszőleges konstans (szám, szöveg, cím, ...) és **kifejezés** lehet. Ha nem akarunk kezdőértéket adni, akkor ? -et kell írunk.

DUP operátor

kifejezés DUP (adat)

Egyszerű adat definíciós utasítások

Define Byte (DB):

```
Adat1 db 25 ; 1 byte, kezdőértéke decimális 25  
Adat2 db 25H ; 1 byte, kezdőértéke hexadec. 25  
Adat3 db 1,2 ; 2 byte (nem egy szó!)  
Adat4 db 5 dup (?) ; 5 inicializálatlan byte  
Kar db 'a', 'b', 'c' ; 3 ASCII kódú karakter  
Szoveg db "Ez egy szöveg", 13, 0AH  
 ; ASCII kódú szöveg és 2 szám  
Szov1 db 'Ez is "szöveg"'  
Szov2 db "és ez is 'szöveg'"
```

Define Word (**DW**):

```
Szo          dw  0742H, 452
```

```
Szo_címe     dw  Szo      ; Szo offset címe
```

Define Double (**DD**):

```
Szo_f       dd  Szo      ; Szo távoli  
; (segment + offset) címe
```

Define Quadword (**DQ**)

Define Ten bytes (**DT**)

Összetett adat definíciós utasítások

Struktúra és a rekord.

Először a **típust** kell definiálni. A típus **definíció** nem jelent helyfoglalást. A struktúra illetve rekord konkrét példányai struktúra illetve rekord **hívással** definiálhatók. A struktúra illetve rekord elemi részeit **mezőknek (field)** nevezzük.

A hardver nem ismeri ezeket az adat típusokat, a kezelésükről szoftveresen kell gondoskodni!

Struktúra

Struktúra definíció: a struktúra típusát definiálja a későbbi struktúra hívások számára, ezért a memóriában nem jár helyfoglalással.

```
Str_típus   STRUC   ; struktúra (típus) definíció  
...         ; mező (field) definíciók:  
...         ; egyszerű adat definíciók  
...         ; utasítások  
Str_típus   ENDS   ; struktúra definíció vége
```

A **mező (field)** definíció csak egyszerű adat definíciós utasítással történhet, ezért struktúra mező nem lehet másik struktúra vagy rekord.

A mezők definiálásakor megadott értékek kezdőértékül szolgálnak a későbbiekben történő struktúra hívásokhoz. A definícióban megadott kezdőértékek közül azoknak a mezőknek a kezdőértéke híváskor felülbírálható, amelyek csak egyetlen adatot tartalmaznak (ilyen értelemben a szöveg konstans egyetlen adatnak minősül). Pl.:

S	STRUC	; struktúra (típus) definíció
F1	db 1, 2	; híváskor nem lehet felülírni
F2	db 10 dup (?)	; nem lehet felülírni
F3	db 5	; felülírható
F4	db ' a' , ' b' , ' c' ;	nem lehet felülírni, de
F5	db ' abc' ;	felülírható
S	ENDS	

Struktúra mezőre hivatkozás: A struktúra változó nevéhez tartozó **OFFSET** cím a struktúra **OFFSET** címét, míg a mező neve a struktúrán belüli címet jelenti. A struktúra adott mezejére úgy hivatkozhatunk, hogy a struktúra és mező név közé **.**-ot írunk, pl.:

```
MOV     AL, S1.F3
```

A **.** bármely oldalán lehet másfajta cím is, pl.

```
MOV     BX, OFFSET S1
```

után az alábbi utasítások mind ekvivalensek az előzővel:

```
MOV     AL, [BX].F3
```

```
MOV     AL, [BX]+F3
```

```
MOV     AL, F3.[BX]
```

```
MOV     AL, F3[BX]
```

A fentiekből az is következik, hogy a mező és struktúra név – ellentétben a magasabb szintű programozási nyelvekkel – szükségképpen **egyedi név**, tehát sem másik struktúra definícióban, sem közönséges változóként nem szerepelhet.

A struktúra vektorokat a hagyományos módon még akkor sem indexezhetjük, ha az index konstans. Pl.

```
MOV     AL, S_v[5].F3
```

; szintaktikusan helyes, de

[5] nem a vektor ötödik elemére mutató címet fogja eredményezni, csupán **5** byte-tal magasabb címet, mint **S_v.F3**. Ha **i** változó, akkor

```
MOV     AL, S_v[i].F3
```

; szintaktikusan is HIBÁS!

Mindkét esetben programmal kell kiszámítani az elem offset-jét, pl. ha **i** word:

```
MOV    AX,TYPE S    ; S hossza byte-okban  
                        ; (1. később)
```

```
MUL    i            ; Az indexet 0-tól számoljuk!
```

```
MOV    BX,AX        ; az adat nem „lóghat ki” a  
                        ; szegmensből (DX=0)
```

```
MOV    AL,S_v.F3[BX]  
        ; AL  $\leftarrow$  az i-dik elem F3 mezeje.
```

Rekord

Rekord definíció: Csak a rekord típusát definiálja a későbbi rekord hívások számára.

Rec_típus RECORD mező_specifikációk

Az egyes mező specifikációkat , -vel választjuk el egymástól.

Mező specifikáció:

mező_név: szélesség=kezdőérték

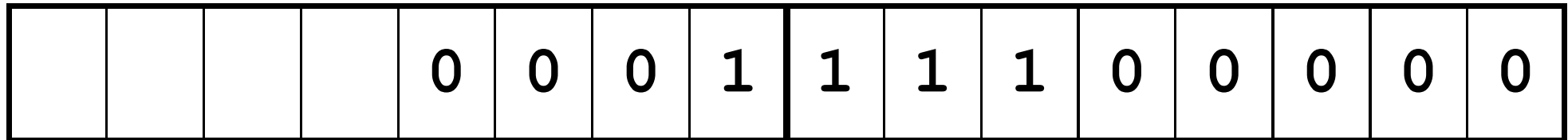
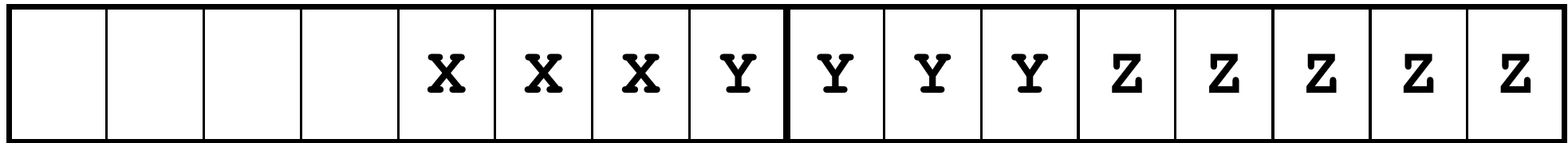
szélesség a mező bit-jeinek száma.

Az **=kezdőérték** el is maradhat, ha elmarad, az a mező 0-val való inicializálását írja elő.

Pl.:

R RECORD X:3, Y:4=15, Z:5

Az **R** rekord szavas (12 bit), a következőképpen helyezkedik el egy szóban:

Rekord hívás: A rekord definíciójánál megadott névnek a műveleti kód részen történő szerepeltetésével hozhatunk létre a definíciónak megfelelő típusú rekord változókat. A kezdőértékek fölülbírálása a kívánt értékek $< >$ közötti felsorolásával történik.

```
R1      R    < >      ; 01E0H, kezdőértékek a  
                                     ; definícióból  
R2      R    < , , 7 > ; 01E7H, X, Y kezdőértéke a  
                                     ; definícióból, Z-é 7  
R3      R    < 1 , 2 > ; 0240H, X kezdőértéke 1, Y-é 2,  
                                     ; Z-é a definícióból
```

Rekordból vektort is előállíthatunk, pl.:

```
R_v      R    5 dup (< 1 , 2 , 3 >) ; 0243H,  
                                     ; 5 elemű rekord vektor
```

Rekord mezőre hivatkozás

A mező név olyan konstansként használható, amely azt mondja meg, hány bittel kell jobbra léptetnünk a rekordot, hogy a kérdéses mező az 1-es helyértékre kerüljön.

MASK és **NOT MASK** operátor

; **AX** \leftarrow **R3 Y** mezeje a legalacsonyabb helyértéken

MOV AX, R3 ; **R3** szavas rekord!

AND AX, MASK Y ; **Y** mezőhöz tartozó bitek
; maszkolása

MOV CL, Y ; léptetés előkészítése

SHR AX, CL ; kész vagyunk.

SAR nem lenne korrekt: nem biztos, hogy az **Y** mező nem tartalmazza az előjel bitet.

Kifejezés

Egy művelet operandusa lehet konstans, szimbólum vagy kifejezés.

Konstans

A konstans lehet numerikus vagy szöveg konstans.

A numerikus konstansok decimális, hexadecimális, oktális és bináris számrendszerben adhatók meg. A számrendszer a szám végére írt **D**, **H**, **O** illetve **B** betűvel választhatjuk ki.

.RADIX n ; 2 ≤ n ≤ 16 , n decimális

A szöveg konstansokat a **DB** utasításban " vagy ' jelek között adhatjuk meg.

Szimbólum

A szimbólum lehet szimbolikus konstans, változó név vagy címke.

Szimbolikus konstans: Az `=` vagy az **EQU** pszeudo utasítással definiálható. Szimbolikus szöveg konstans csak **EQU**-val definiálható. A szimbolikus konstans a program szövegnek a definíciót követő részében használható, értékét a használat helyét megelőző utolsó definíciója határozza meg.

Ha egy szimbólumot **EQU**-val definiálunk, akkor ezt a szimbólumot a modulban másutt nem definiálhatjuk!

```
S      =      1      ; S értéke 1  
N      EQU    14    ; N értéke 14  
      MOV    CX,N    ; CX  $\leftarrow$  14
```

ISM:

```
S      =      S+1 ; S értéke ezután 2, függetlenül  
      ; attól, hogy hányadszor fut a ciklus
```

```
      MOV    AX,S    ; AX  $\leftarrow$  2
```

```
      LOOP   ISM
```

```
N      =      5      ; hibás
```

```
N      EQU    5      ; hibás
```

```
S      =      5      ; helyes
```

```
S      EQU    5      ; hibás
```

Szimbolikus konstansként használhatjuk a **\$** jelet (helyszámláló), melynek az értéke mindenkor a program adott sorának megfelelő **OFFSET** cím. A helyszámláló értékének módosítására az **ORG** utasítás szolgál, pl.:

```
ORG    $+100H ; 100H byte kihagyása  
        ; a memóriában
```


Címkére vezérlés átadó utasítással hivatkozhatunk, **NEAR** típusúra csak az adott szegmensből, **FAR** típusúra más szegmensekből is.

Változó: Definíciója adat definíciós utasításokkal történik. Néha (adat) címkének is nevezik.

Kifejezés

A kifejezés szimbólumokból és konstansokból épül fel az alább ismertetendő műveletek segítségével.

Kifejezés az utasítások, pszeudo utasítások operandus részére írható.

A kifejezés **értékét a fordítóprogram határozza meg**, és az utasítás a kiszámított értéket alkalmazza operandusként.

Szimbólumok értéke konstansok esetében természetesen a konstans értéke, címkék, változók esetében a hozzájuk tartozó cím – és nem a cím tartalma!

Kifejezés

A kifejezés értéke nemcsak számérték lehet, hanem minden, ami az utasításokban megengedett címzési módok valamelyikének megfelel. Pl. **[BX]** is kifejezés, és értéke a **BX** regiszterrel történő indirekt hivatkozás, ehhez természetesen a fordító programnak nem kell ismernie **BX** értékét (**BX** tartalmát).

Természetesen előfordulhat, hogy egy kifejezés egyik szintaktikus helyzetben megengedett, a másokban nem, pl.:

```
mov      ax, [BX] ; [BX] megengedett
mul      [BX]    ; [BX] hibás, de
mul      WORD PTR [BX] ; megengedett
```

Egy kifejezés akkor **megengedett**, ha az értéke **fordítási időben meghatározható**, és **az adott szintaktikus helyzetben alkalmazható**, azaz az adott utasítás lehetséges címezési módja megengedi.

A megengedett kifejezés értékeket az egyes utasítások ismertetése során megadtuk.

A műveletek csökkenő precedencia szerinti sorrendben:

1. () és [] (zárójelek) továbbá < >: míg a () zárójel pár a kifejezés kiértékelésében csupán a műveletek sorrendjét befolyásolja, addig a [] az indirekció előírására is szolgál. Ha a [] -en belüli kifejezésre nem alkalmazható indirekció, akkor a () -lel egyenértékű;
 - **LENGTH változó**: a **változó**-hoz tartozó adat terület elemeinek száma;
 - **SIZE változó**: a **változó**-hoz tartozó adat terület hossza byte-okban;
 - **WIDTH R/F**: az **R** rekord vagy az **F** (rekord) mező szélessége bitekben;
 - **MASK F**: az **F** (rekord) mező bitjein **1**, másutt **0**;

LENGTH változó: a változó-hoz tartozó adat terület
elemeinek száma; pl.:

v **dw** **20 dup (?)**

rec **record** **x:3,y:4**

table **dw** **10 dup (1,3 dup (??))**

str **db** **"12345"**

esetén:

mov **ax,LENGTH v** ; **ax** \leftarrow **20**

mov **ax,LENGTH rec** ; **ax** \leftarrow **1**

mov **ax,LENGTH table** ; **ax** \leftarrow **10**

 ; a () belseje ignorálva!

mov **ax,LENGTH str** ; **ax** \leftarrow **1**

 ; **str** egy elem

SIZE változó: a **változó**-hoz tartozó adat terület hossza byte-okban; pl.:

```
v          dw      20 dup (?)  
rec       record x:3,y:4  
table    dw      10 dup (1,3 dup (??))  
str      db      "12345"
```

esetén:

```
mov      ax,SIZE v          ; ax  $\leftarrow$  40  
mov      ax,SIZE rec       ; ax  $\leftarrow$  1  
mov      ax,SIZE table     ; ax  $\leftarrow$  20  
                          ; a ( ) belseje ignorálva!  
mov      ax,SIZE str       ; ax  $\leftarrow$  1  
                          ; str bájtos
```

WIDTH R/F: az **R** rekord vagy az **F** (rekord) mező szélessége bitekben, **MASK F**: az **F** (rekord) mező bitjein **1**, másutt **0** ;
pl.:

```
v      dw      20 dup (?)  
rec    record x:3,y:4  
table  dw      10 dup (1,3 dup (??))  
str    db      "12345"
```

esetén:

```
mov    ax,WIDTH rec    ; ax  $\leftarrow$  7  
mov    ax,WIDTH x     ; ax  $\leftarrow$  3  
mov    ax,MASK x      ; ax  $\leftarrow$  70H
```


2. . (pont): struktúra mezőre hivatkozásnál használatos;
3. : mező szélesség (rekord definícióban) és explicit szegmens megadás (segment override prefix). Az explicit szegmens megadás az automatikus szegmens regiszter helyett más szegmens regiszter használatát írja elő, pl.:

```
mov ax, ES:[BX]
```

; ax \leftarrow **(ES:BX)** címen lévő szó

Nem írható felül az automatikus szegmens regiszter az alábbi esetekben:

- **CS** program memória címezésnél,
- **SS** stack referens utasításokban (**PUSH**, **POP**, . . .),
- **ES** string kezelő utasításban **DI** mellett, de az **SI**-hez tartozó **DS** átírható.

- **TYPE változó:** az elemek hossza byte-okban, ha változó, de

TYPE string = 1,

TYPE konstans = 0,

TYPE NEAR címke = -1,

TYPE FAR címke = -2

JMP (TYPE cím) PTR [BX]

; NEAR vagy FAR ugrás [BX]-re attól függően,

; hogy cím közeli vagy távoli címke

- **... THIS típus:** a program szöveg adott pontján adott típusú szimbólum létrehozása;

Pl.:

```
ADATB EQU THIS BYTE  
; BYTE típusú változó, helyfoglalás nélkül
```

```
ADATW dw 1234H  
; ez az adat ADATB-vel byte-osan érhető el
```

. . .

```
mov al,ADATW ; hibás, de  
mov al, BYTE PTR ADATW ; al  $\leftarrow$  34H, helyes  
mov al,ADATB ; al  $\leftarrow$  34H, helyes  
mov ah,ADATB+1 ; ah  $\leftarrow$  12H, helyes
```

Emlékeztetünk arra, hogy szavak tárolásakor az alacsonyabb helyértékű byte kerül az alacsonyabb címre!

5.

- **LOW kifejezés:** egy szó alsó (alacsonyabb helyértékű) byte-ja;
- **HIGH kifejezés:** egy szó felső (magasabb helyértékű) byte-ja;

Pl.:

```
ADATW    dw      1234H  
        mov     al,LOW ADATW    ; al ← 34H  
        mov     ah,HIGH ADATW   ; ah ← 12H
```

6. Előjelek:

- + : pozitív előjel;
- : negatív előjel;

7. Multiplikatív műveletek:

- ***** : szorzás;
 - **/** : osztás;
 - **MOD**: (modulo) a legkisebb nem negatív maradék, pl.:
`mov a1,20 MOD 16 ; a1 ← 4`
 - **kifejezés SHL lépés**:
kifejezés léptetése balra **lépés** bittel;
 - **kifejezés SHR lépés**:
kifejezés léptetése jobbra **lépés** bittel;
- lépés** is lehet kifejezés!

A kifejezésben előforduló **műveleti jelek** (**SHL**, **SHR**, és a később előforduló **NOT**, **AND**, **OR**, és **XOR**) nem tévesztendőek össze a velük azonos alakú **műveleti kódokkal**: az előbbieket a fordító program, az utóbbiakat a futó program hajtja végre!

8. Additív műveletek:

- **+** : összeadás;
- **-** : kivonás;

9. Relációs operátorok (igaz=-1, hamis=0): általában feltételes fordítással kapcsolatban fordulnak elő

- **EQ** : = // -1 EQ 0FFFFFFFFH igaz
- **NE** : ≠ // -1 NE 0FFFFFFFFH hamis
- **LT** : < } 33 bites argumentumok!
- **LE** : ≤ } 1 GT -1 igaz
- **GT** : > } 1 GT 0FFFFFFFFH hamis
- **GE** : ≥ }

10. **NOT** : bitenkénti negálás;

11. **AND** : bitenkénti és művelet;

12. Bitenkénti vagy és kizáró vagy művelet:

– **OR** : bitenkénti vagy művelet;

– **XOR** : bitenkénti kizáró vagy művelet;

13. **SHORT** : 8 bites relatív címzés kikényszerítése;

Pl.:

JMP SHORT L

. . .

L: . . .

Feltételes fordítás

A fordító programok általában – így az assembler is – feltételes fordítási lehetőséget biztosít. Ez azt jelenti, hogy a program bizonyos részeit csak abban az esetben fordítja le, ha – a fordítóprogram számára ellenőrizhető – feltétel igaz illetve hamis.

```
IFxx      feltétel  
...      ; lefordul, ha a feltétel igaz  
ELSE    ; el is maradhat  
...      ; lefordul, ha a feltétel hamis  
ENDIF
```

```
IF      kifejezés ; igaz, ha
        ; kifejezés≠0
IFE     kifejezés ; igaz, ha
        ; kifejezés=0
```

Pl.:

```
IF      debug GT 20
        call    debug1
ELSE
        call    debug2
ENDIF
```

```
IF1 ; igaz a fordítás
    ; első menetében
IF2 ; igaz a fordítás
    ; második menetében
```

```
IFDEF Szimbólum ; igaz, ha Szimbólum
    ; definiált
```

```
IFDEF Szimbólum ; igaz, ha Szimbólum
    ; nem definiált
```

Pl. Csak akkor definiáljuk `buff`-t, ha a hossza ismert:

```
IFDEF buff_len
buff db buff_len dup (?)
ENDIF
```


Makró és blokk ismétlés

Makró definíció:

```
M_név    MACRO    [fpar1 [ , fpar2 . . . ]  
                                     ; makró fej (kezdet)  
...                                     ; makró törzs  
                                     ; makró vége  
                                ENDM
```

fpar1 , **fpar2** . . . formális paraméterek vagy egyszerűen paraméterek.

A makró definíció nem lesz része a lefordított programnak, csupán azt határozza meg, hogy később mit kell a makró hívás helyére beírni (makró kifejtés, helyettesítés).

A makró törzsön belül előfordulhat makró hívás és másik makró definíció is.

Makró hívás:

M_név [**apar1** [, **apar2** . . .]]

apar1, **apar2** . . . aktuális paraméterek/argumentumok.

A műveleti kód helyére írt **M_név** hatására a korábban megadott definíció szerint megtörténik a makró helyettesítés, más néven makró kifejtés. Ez a makró törzs bemásolását jelenti, miközben az összes paraméter összes előfordulása a megfelelő argumentummal helyettesítődik. A helyettesítés szövegesen történik, azaz minden paraméter – mint szöveg – helyére a megfelelő argumentum – mint szöveg – kerül.

A helyettesítés nem rekurzív.

Makró hívás argumentuma nem lehet makró hívás.

Az argumentumnak megfelelő formális paraméternek lehet olyan előfordulása, amely a későbbiek során makró hívást eredményez.

Dupla szavas összeadás: $(DX : AX) \leftarrow (DX : AX) + (CX : BX)$

Eljárás deklaráció:

```
EDADD PROC NEAR  
    ADD AX, BX  
    ADC DX, CX  
    RET  
EDADD ENDP
```

Makró definíció:

```
MDADD MACRO  
    ADD AX, BX  
    ADC DX, CX  
ENDM
```

Ha a programban valahol dupla szavas összeadást kell végezzünk, akkor hívnunk kell az eljárást illetve a makrót:

Eljárás hívás: CALL EDADD	Makró hívás: MDADD
--	----------------------------------

Futás közben felhívásra kerül az EDADD eljárás	Fordítás közben megtörténik a makró helyettesítés: ADD AX , BX ADC DX , CX Futás közben ez a két utasítás kerül csak végrehajtásra.
---	--

Látható, hogy eljárás esetén kettővel több utasítást kell végrehajtanunk, mint makró esetében (**CALL EDADD** és **RET**).

Még nagyobb különbséget tapasztalunk, ha (**CX:BX**) helyett paraméterként kívánjuk megadni az egyik összeadandót:

Eljárás deklaráció:

```
EDADD2 PROC NEAR  
  
    PUSH BP  
  
    MOV BP, SP  
  
    ADD AX, 4 [BP]  
  
    ADC DX, 6 [BP]  
  
    POP BP  
  
    RET 4  
  
EDADD ENDP
```

Eljárás hívás:

Ha **SI** az összeadandónk címét tartalmazza, akkor a felhívás:

```
    PUSH 2 [SI]  
  
    PUSH [SI]  
  
    CALL EDADD2
```

Futás közben végrehajtásra kerül a paraméter átadás, az eljárás hívás, az eljárás: összesen 9 utasítás

Makró definíció:

```
MDADD2  MACRO      P  
  
IFB      <P>  
  
      ADD      AX , BX  
      ADC      DX , CX  
  
ELSE  
  
      ADD      AX , P  
      ADC      DX , P+2  
  
ENDIF  
  
      ENDM
```

Makró hívás:

```
MDADD2  [SI]
```

Fordítás közben a hívás az

```
ADD      AX , [SI]  
ADC      DX , [SI]+2
```

utasításokra cserélődik, futás közben csak ez a két utasítás kerül végrehajtásra.

```
MDADD2
```

hatása:

```
ADD      AX , BX  
ADC      DX , CX
```

Most sem része a makró definíció a lefordított programnak.

A fenti példában rövid volt az eljárás törzs, és ehhez képest viszonylag hosszú volt a paraméter átadás és átvétel. Ilyenkor célszerű a makró alkalmazása.

De ha a program sok helyéről kell meghívunk egy hosszabb végrehajtandó programrészt, akkor általában célszerűbb eljárást alkalmazni.

Paraméter másutt is előfordulhat a makró törzsben,
nemcsak az operandus részen, pl.:

```
PL      macro  p1 , P2  
        mov   ax , p1  
        P2   p1  
        endm
```

```
PL      Adat , INC
```

hatása:

```
mov   ax , Adat  
INC   Adat
```

A **&**, **%**, **!** karakterek továbbá a **<>** és **;;** speciális szerepet töltenek be makró kifejtéskor.

& (helyettesítés operátor):

- ha a paraméter – helyettesített – értéke része egy szónak;
- idézetben belüli helyettesítés:

```
errgen      macro  y, x
```

```
err&y      db    'Error &y: &x'
```

```
endm
```

```
errgen 5, <Unreadable disk>
```

hatása:

```
err5      db    'Error 5: Unreadable disk'
```

<> (literál szöveg operátor): Ha aktuális paraméter szóközt vagy , -t is tartalmaz. Az előző példa <> nélkül:

```
errgen 5, Unreadable disk
```

kifejtve:

```
err5 db 'Error 5: Unreadable'
```

```
adat macro p  
db p  
endm
```

```
adat <' abc' ,13,10,0>
```

```
adat ' abc' ,13,10,0
```

kifejtve:

```
db ' abc' ,13,10,0
```

```
db ' abc'
```

! (literál karakter operátor): Az utána következő karaktert makró kifejtéskor közönséges karakterként kell kezelni. Pl.: a korábbi **errgen** makró

```
errgen 103, <Expression !> 255>
```

hívásának hatása:

```
err103 db 'Error 103: Expression > 255'
```

de

```
errgen 103, <Expression > 255>
```

hívásának hatása:

```
err103 db 'Error 103: Expression '
```


% (kifejezés operátor): Az utána lévő argumentum (kifejezés is lehet) értéke – és nem a szövege – lesz az aktuális paraméter. Pl.:

```
sym1    equ    100  
sym2    equ    200  
txt     equ     'Ez egy szöveg'  
  
kif     macro   exp, val  
         db     "&exp = &val"  
         endm  
  
         kif     <sym1+sym2>, % (sym1+sym2)  
         kif     txt, %txt  
  
         db     "sym1+sym2 = 300"  
         db     "txt = 'Ez egy szöveg' "
```

Az alábbi példa a % használatán kívül a makró törzsön belüli makró hívást is bemutatja:

```
s      =      0  
ErrMsg MACRO  text  
s      =      s+1  
      Msg      %s , text  
      ENDM
```

```
Msg    MACRO  sz , str  
msg&sz db    str  
      ENDM
```

s	=	0	Msg	MACRO	sz, str
ErrMsg	MACRO	text	msg&sz	db	str
s	=	s+1		ENDM	
	Msg	%s, text			
	ENDM				

ErrMsg 'syntax error'

makró hívás hatására bemásolásra kerül (.LALL hatására látszik a listán) az

```
s          =          s+1
Msg      %s, 'syntax error'
```

szöveg. **s** értéke itt **1**-re változik. Újabb makró hívás (**Msg**). A **%s** paraméter az **s** értékére (**1**) cserélődik, majd kifejtésre kerül ez a makró is, ebből kialakul:

```
msg1      db          'syntax error'
```

s	=	0	Msg	MACRO	sz, str
ErrMsg	MACRO	text	msg&sz	db	str
s	=	s+1		ENDM	
	Msg	%s, text			
	ENDM				

Egy újabb hívás és hatása:

```

ErrMsg 'invalid operand'
msg2   db      'invalid operand'
```

; ; (makró kommentár): A makró definíció megjegyzéseinek kezdetét jelzi. A ; ; utáni megjegyzés a makró kifejtés listájában nem jelenik meg.

LOCAL **c1 [,c2 . . .]**

c1, c2, . . . minden makró híváskor más, **??xxxx** alakú szimbólumra cserélődik, ahol **xxxx** a makró generátor által meghatározott hexadecimális szám. A **LOCAL** operátort közvetlenül a makró fej utáni sorba kell írni.

```
KOPOG    macro    n  
  
          LOCAL    ujra  
  
          mov        cx, n  
  
ujra:    KOPP  
  
          loop      ujra  
  
          endm
```

Ha a programban többször hívnánk a **KOPOG** makrót, akkor a **LOCAL** operátor nélkül az **ujra** címke többször lenne definiálva.

Makró definíció belsejében lehet másik makró definíció is. A belső makró definíció csak a külső makró meghívása után jut érvényre, válik láthatóvá. Pl.:

```
shifts      macro      OPNAME ; makrót  
                        ; definiáló makró  
OPNAME &S   MACRO      OPERANDUS , N  
            mov        cl , N  
            OPNAME    OPERANDUS , cl  
            ENDM  
            endm
```

```

shifts      macro      OPNAME ; makrót
                                   ; definiáló makró
OPNAME &S   MACRO      OPERANDUS ,N
mov        cl , N
OPNAME     OPERANDUS ,cl
ENDM
endm

```

Ha ezt a makrót felhívjuk pl.:

```
shifts ROR
```

akkor a

```

RORS      MACRO      OPERANDUS ,N
mov      cl , N
ROR      OPERANDUS ,cl
ENDM

```

makró definíció generálódik.


```
RORS          MACRO  OPERANDUS , N  
mov          cl , N  
ROR          OPERANDUS , cl  
ENDM
```

Mostantól meghívható a **RORS** makró is, pl.:

```
RORS  AX , 5
```

aminek a hatása:

```
mov   cl , 5  
ROR   AX , cl
```

Makró definíció belsejében meghívható az éppen definiálás alatt lévő makró is (a makró hívás ezáltal rekurzívvá válik).

```
PUSHALL macro    reg1 , reg2 , reg3 , reg4 , reg5  
IFNB    <reg1>          ; ; ha a paraméter nem üres  
    push    reg1          ; ; az első regiszter mentése  
        PUSHALL reg2 , reg3 , reg4 , reg5    ; ; rekurzió  
ENDIF  
        ENDM
```

Most pl. a

```
PUSHALL ax , bx , cx
```

makró hívás hatása:

```
push    ax  
push    bx  
push    cx
```

```

PUSHALL macro    reg1 , reg2 , reg3 , reg4 , reg5
IFNB    <reg1>          ; ; ha a paraméter nem üres
          push    reg1    ; ; az első regiszter mentése
          PUSHALL reg2 , reg3 , reg4 , reg5    ; ; rekurzió
ENDIF
          ENDM

```

```

          PUSHALL ax , bx , cx

```

makró hívás hatása:

```

          push    ax
          PUSHALL bx , cx

```

az újabb hívás hatása:

```

          push    bx
          PUSHALL cx

```

az újabb hívás hatása:

```

          push    cx
          PUSHALL

```

ennek hatására nem generálódik semmi.

```

FL_CALLELJ      = 0
CALLELJ        macro ;; Eljárást beépítő és felhívó makró
                LOCAL FIRST ;; nem lenne fontos
IF             FL_CALLELJ ;; a 2. hívástól igaz
                call Elj   ;; elég felhívni az eljárást
                EXITM     ;; makró helyettesítés vége
ENDIF
FL_CALLELJ      = 1 ;; csak az első híváskor
                JMP FIRST ;; jut érvényre
Elj            proc      ;; eljárás deklaráció
                ...
                ret
Elj            endp
FIRST:        call Elj   ;; az eljárás felhívása
                endm

```

```

FL_CALLELJ      = 1      ; ; csak az első híváskor
                  JMP    FIRST ; ; jut érvényre
Elj            proc      ; ; eljárás deklaráció
                  ...
                  ret
Elj            endp
FIRST:        call    Elj      ; ; az eljárás felhívása

```

Az első CALLELJ hívás hatására az

```

FL_CALLELJ      = 1
                  JMP    ??0000
Elj            proc
                  ...
                  ret
Elj            endp
??0000:        call    Elj

```

call Elj

; ; elég felhívni az eljárást

EXITM

; ; makró helyettesítés vége

A további **CALLELJ** hívások esetén csak egyetlen utasítás, a

call Elj

utasítás generálódik.

A megoldás előnye, hogy az eljárás akkor és csak akkor része a programnak, ha a program tartalmazza az eljárás felhívását is, és mégsem kell törődjünk azzal, hogy hozzá kell-e szerkesztenünk a programhoz vagy se.

Megváltoztathatunk egy makró definíciót azáltal, hogy újra definiáljuk.

Makró definíción belül előfordulhat másik makró definíció.

E két lehetőség kombinációjából adódik, hogy a makró definíción belül megadhatunk ugyanarra a makró névre egy másik definíciót, ezáltal készíthető olyan makró, amely „átdefiniálja” önmagát.

Az önmagát átdefiniáló makrók esetében a belső és külső definíciót lezáró **ENDM** utasítások között egyetlen utasítás sem szerepelhet – még kommentár sem!

Önmagát „átdefiniáló” makró (az előző feladat másik megoldása):

```
CALLELJ2    macro                ; külső makró definíció
              jmp    FIRST
E1j2       proc                ; eljárás deklaráció
              ...
              ret
E1j2       endp
FIRST:     call    E1j2        ; eljárás hívás
CALLELJ2   MACRO              ; belső makró definíció
              call    E1j2        ; eljárás hívás
              ENDM              ; belső makró definíció vége
              endm              ; külső makró definíció vége
```


CALLELJ2 első hívásakor a kifejtés eredménye:

```
                jmp      FIRST
Elj2            proc                ; eljárás deklaráció
                ...
                ret
Elj2            endp
FIRST:         call     Elj2        ; eljárás hívás
CALLELJ2       MACRO                ; belső makró definíció
                call     Elj2        ; eljárás hívás
                ENDM                ; belső makró definíció vége
```

A kifejtés **CALLELJ2** újabb definícióját tartalmazza, ez felülírja az eredeti definíciót, és a továbbiak során ez a definíció érvényes. Ez alapján a későbbi **CALLELJ2** hívások esetén

call **E1j2**

a kifejtés eredménye.

Megjegyezzük, hogy most is szerencsésebb lett volna a **FIRST** címkét lokálissá tenni. Igaz, hogy csak egyszer generálódik, de így a **CALLELJ2** makró használójának tudnia kell, hogy a **FIRST** címke már „foglalt”!

Ha egy **M_név** makró definíciójára nincs szükség a továbbiak során, akkor a

PURGE

M_név

pszeudo utasítással kitörölhetjük.

Blokk ismétlés

Nemcsak a blokk definíciójának kezdetét jelölik ki, hanem a kifejtést (hívást) is előírják. A program más részéről nem is hívhatók.

Blokk ismétlés **kifejezés**-szer:

REPT

kifejezés

...

; ez a rész ismétlődik

ENDM

A korábban ismertetett kopogást így is megoldhattuk volna:

A korábbi megoldás:			REPT	N
KOPOG	macro	n	KOPP	
	LOCAL	ujra	ENDM	
	mov	cx, n		Ha pl. N=3 , akkor ennek a hatására a
ujra:	KOPP			
	loop	ujra	KOPP	
	endm		KOPP	
			KOPP	
				makró hívások generálódnak.

Megjegyzés: Most **N** nem lehet változó – fordítási időben ismert kell legyen az értéke!

Blokk ismétlés argumentum lista szerint:

```
IRP      par, <arg1 [, arg2 . . . ] >  
... ;     ez a rész többször bemásolásra  
... ;     kerül úgy, hogy par rendre  
... ;     fölveszi az arg1, arg2 . . . értéket  
ENDM
```

```
IRP      x, <1, 2, 3>  
db      x  
ENDM
```

```
db      1  
db      2  
db      3
```

Blokk ismétlés string alapján:

```
IRPC      par , string  
...      ; ez a rész kerül többször bemásolásra úgy,  
...      ; hogy par rendre fölveszi  
...      ; a string karaktereit  
ENDM
```

Ezt a **string**-et nem kell idézőjelek közé tenni (az újabb ismétlés jelentene). Ha a **string**-en belül pl. szóköz vagy **,** is előfordul, akkor **<>** jelek közé kell tenni.

Az előző feladatot így is megoldhattuk volna:

```
IRPC      x , 123  
db       x  
ENDM
```

Másik példa:

```
IRPC      x, ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
db        '&x'          ; ; nagy betűk
db        '&x' +20h     ; ; kis betűk
ENDM
```

Hatása:

```
db        'A'
db        'A' +20h     a kódja
. . .
db        'Z'
db        'Z' +20h     z kódja
```

Fontos az **&** jel, nélküle '**x**' -ben **x** nem paraméter,
hanem string lenne!

Makró definíció tartalmazhat blokk ismétlést, és blokk ismétlés is tartalmazhat makró definíciót vagy makró hívást.
Pl.: A bit léptető és forgató utasítás kiterjesztésnek egy újabb megoldása:

```
; makrót definiáló blokkismétlés  
      IRP      OP , <RCL , RCR , ROL , ROR , SAR , SAL>  
OP&S  MACRO  OPERANDUS , N  
      mov      cl , N  
      OP      OPERANDUS , cl  
      ENDM  
      ENDM
```

Ennek a megoldásnak előnye, hogy nem kell külön meghívunk a külső makrót az egyes utasításokkal, mert ezt elvégzi helyettünk az **IRP** blokk ismétlés.

; makrót definiáló blokkismétlés

```
OP&S      IRP      OP,<RCR,RCL,ROR,ROL,SAR,SAL>  
          MACRO   OPERANDUS,N  
          mov     cl,N  
          OP      OPERANDUS,cl  
          ENDM  
          ENDM
```

hatása:

```
RCRS      MACRO   OPERANDUS,N  
          mov     cl,N  
          RCR     OPERANDUS,cl  
          ENDM  
RCLS      MACRO   OPERANDUS,N  
          . . .
```


aling_type (illesztés típusa): a szerkesztőnek szóló információ. Azt mondja meg, hogy a szegmens szelet milyen címen kezdődjön:

BYTE 1-gyel,

WORD 2-vel,

DWORD 4-gyel,

PARA 16-tal,

PAGE 256-tal osztható címen.

Akkor van jelentősége, ha a szegmens szelet egy másik modulban lévő ugyanilyen nevű szegmens szelet folytatása.

combine_type (kombinációs típus): a szerkesztőnek szóló üzenet. Lehet:

PUBLIC: (alapértelmezés) az azonos nevű szegmens szeletek egymás folytatásaként szerkesztendők.

COMMON: az azonos nevű szegmens szeletek azonos címre szerkesztendők. Az így keletkező terület hossza megegyezik a leghosszabb ilyen szegmens szelet hosszával. A **COMMON** hatása csak különböző modulokban megírt szegmens szeletekre érvényesül.

MEMORY: a szerkesztő ezt a szegmenst az összes többi szegmens fölé fogja szerkeszteni, mindig a program legmagasabb címre kerülő része (a Microsoft **LINK** programja ezt nem támogatja).

STACK: a stack részeként szerkesztendő a szegmens szelet, egyebekben megegyezik a **PUBLIC**-kal. Amennyiben van **STACK** kombinációs típusú szegmens a programban, akkor **SS** és **SP** úgy inicializálódik, hogy **SS** az utolsó **STACK** kombinációs típusú szegmensre mutat, **SP** értéke pedig ennek a szegmensnek a hossza.

AT kif: a **kif** sorszámú paragrafusra kerül a szegmens szelet. Alkalmas lehet pl. a port-okhoz kapcsolódó memória címek szimbolikus definiálására.

A szegmens osztály legtöbbször

CODE, DATA, CONSTANT, STACK, MEMORY.

Beágyazott (nested) szegmensek

```
message    MACRO      text
            LOCAL    symbol
ADAT       SEGMENT   PARA PUBLIC 'DATA'
symbol     DB        &text
            DB        13,10,"$"
ADAT       ENDS
            mov      ah, 09h
            mov      dx, OFFSET symbol
            int      21h
            ENDM
            . . .
KOD        SEGMENT   PARA PUBLIC 'COCE'
            . . .
            message  "Please insert disk"
```

Az **ASSUME** utasítás az assembler-t informálja arról, hogy a címzésekhez a szegmens regisztereket milyen tartalommal használhatja, más szóval, hogy melyik szegmens regiszter melyik szegmensnek a szegmens címét tartalmazza (melyik szegmensre mutat):

ASSUME sz_reg1:sz_név1[, sz_reg2:sz_név2 ...]

ASSUME sz_reg1:sz_név1[, sz_reg2:sz_név2 ...]

Az **ASSUME** utasításban felsorolt szegmenseket „aktív”-nak nevezzük.

Az **ASSUME** utasítás nem gondoskodik a szegmens regiszterek megfelelő tartalommal történő feltöltéséről! Ez a programozó feladata!

Az **ASSUME** utasítás hatása egy-egy szegmens regiszterre vonatkozóan mindaddig érvényes, amíg egy másik **ASSUME** utasítással mást nem mondunk az illető regiszterről.

A **GROUP** utasítással csoportosíthatjuk a szegmenseinket:

G_nev GROUP S_név1 [, S_név2 . . .]

Az egy csoportba sorolt szegmenseket a szerkesztő a memória egy szegmensébe helyezi. Ha ilyenkor az **ASSUME** utasításban a csoport nevét adjuk meg, és ennek megfelelően állítjuk be a bázis regisztert, akkor a csoport minden szegmensének minden elemére tudunk hivatkozni.

Ilyenkor egy változó **OFFSET**-je és effektív címe (**EA**) nem feltétlenül egyezik meg.

```

GRP          GROUP          ADAT1,ADAT2
ADAT1       SEGMENT        para public 'data'
A           dw             1111h
...
ADAT1       ENDS

ADAT2       SEGMENT        para public 'data'
W           dw             2222h
...
ADAT2       ENDS

code segment          para public 'code'
    ASSUME          CS:code, DS:GRP
    ASSUME          SS:stack, ES:nothing
...

```

```

GRP   GROUP   ADAT1,ADAT2
ADAT1 SEGMENT ...
A     dw      1111h
...
ADAT1 ENDS

ADAT2 SEGMENT ...
W     dw      2222h
...
ADAT2 ENDS

```

```

code segment ...
      ASSUME CS:code, DS:GRP
      ASSUME SS:stack, ...
      ...

```

```

      MOV SI,OFFSET W ; SI ← W offset-je: 0
; az ADAT2 szegmens elejétől mért távolság
      MOV AX,[SI] ; AX ← 1111h,
; de!!!
      LEA SI,W ; SI ← effektív címe:
; a GRP szegmens csoport elejétől mért távolság
      MOV AX,[SI] ; AX ← 2222h.

```

Globális szimbólumok

A több modulból is elérhető szimbólumok.

A globális szimbólumok teszik lehetővé, hogy a programjainkat modulokra bontva készítsük el. Az egyes modulok közötti kapcsolatot a globális szimbólumok jelentik.

Globális szimbólumok

Ha egy szimbólumot globálissá kívánunk tenni, akkor **PUBLIC**-ká kell nyilvánítanunk annak a modulnak az elején, amelyben a szimbólumot definiáljuk:

```
PUBLIC      sz1 [ , sz2 . . . ]
```

Azokban a modulokban, amelyekben más modulban definiált szimbólumokat is használni szeretnénk, az ilyen szimbólumokat **EXTRN**-né kell nyilvánítanunk:

```
EXTRN sz1:típus1 [ , sz2:típus2 . . . ]
```

INCLUDE utasítás

INCLUDE **File_Specifikáció**

hatására az assembler az **INCLUDE** utasítás helyére bemásolja az utasítás paraméterében specifikált file szövegét.

Az **INCLUDE**-olt file-ok is tartalmazhatnak **INCLUDE** utasítást.

Ha makró definícióinkat a **MyMacros.i** file-ba kívánjuk összegyűjteni, akkor célszerű ezt a file-t így elkészítenünk:

```
IFDEF    MyMacros_i  
MyMacros_i    = 1  
...      ;; makró, struktúra definíciók  
...      ;; EXTRN szimbólumok  
ENDIF
```

Ekkor a **MyMacros.i** file legfeljebb egyszer kerül bemásolásra, mert az összes további esetben a feltételes fordítás feltétele már nem teljesül.

A **.**-ot **_**-sal helyettesítettük!

A legtöbb include file-ban ezt a konvenciót alkalmazzák.

Lista vezérlési utasítások

TITLE

cím

A fordítás során keletkező lista minden oldalán megjelenik ez a **cím**. Egy modulon belül csak egyszer alkalmazható.

SUBTITLE

alcím

Többször is előfordulhat egy modulon belül. A program lista minden oldalán – a cím alatt – megjelenik az utolsó **SUBTITLE** utasításban megadott **alcím**.

PAGE

[op1] [, op2]

Paraméter nélkül lapdobást jelent.

Ha egyetlen paramétere van és az egy **+** jel, akkor a fejezet sorszámát növeli eggyel, és a lapszámot **1**-re állítja.

Ettől eltérő esetekben **op1** az egy lapra írható sorok (**$10 \leq \text{op1} \leq 255$**), **op2** az egy sorba írható karakterek számát jelenti (**$60 \leq \text{op2} \leq 132$**).

Ha valamelyik paramétert nem adjuk meg, akkor természetesen nem változik a korábban beállított értéke.

A sorok száma kezdetben **66**, a karaktereké **80**.

A **TITLE**, a **SUBTITLE** és a **PAGE** egy elkészült programcsoport végső papír-dokumentációjának jól olvashatóságát segíti.

A programfejlesztés során ritkán készítünk program listákat.

NAME

név

A modul nevét definiálhatjuk vele. A szerkesztő ezt a nevet fogja használni. Ha nem szerepel **NAME** utasítás a modulban, akkor a **TITLE** utasítással megadott cím a modul neve. Ha ez sincs, akkor a file nevének első **6** karaktere lesz a modul neve.

COMMENT **határoló_jel** **szöveg** **határoló_jel**

Segítségével több soros kommentárokat írhatunk. Az assembler a **COMMENT** utáni első látható karaktert tekinti **határoló_jel**-nek, és ennek a jelnek az újabb előfordulásáig minden kommentár. Nyilvánvaló, hogy a kommentár belsejében nem szerepelhet **határoló_jel**.

%OUT **szöveg**

Amikor ehhez az utasításhoz ér a fordítóprogram, akkor a paraméterként megadott **szöveg**-et kiírja a képernyőre.

.RADIX **számrendszer_alapja**

Ha programban egy szám nem tartalmaz számrendszer jelölést, akkor az illető számot ebben a számrendszerben kell érteni (alapértelmezésben decimális).

.LIST

Engedélyezi a forrás- és tárgykódú sorok bekerülését a lista file-ba (alapértelmezés).

.XLIST

Tiltja a forrás- és tárgykódú sorok bekerülését a lista file-ba. Jól használható arra, hogy **INCLUDE** előtt tiltsuk a listázást, utána **.LIST** -el újra engedélyezzük, és ezzel az **INCLUDE** file-ok többszöri listázását elkerüljük.

.LFCOND

Minden feltételes blokk kerüljön listára.

.SFCOND

Csak a teljesülő feltételes blokkok kerüljenek listára (alapértelmezés).

.TFCOND

Vált a két előző listázási mód között.

.CREF

Készüljön kereszthivatkozási (cross-reference) tábla (alapértelmezés). Ez a tábla azt a célt szolgálja, hogy könnyen megtaláljuk az egyes változókra történő hivatkozásokat a programban.

.XCREF

Ne készüljön kereszthivatkozási tábla.

.LALL

Kerüljön listára a makró hívások kifejtése.

.SALL

Ne kerüljön listára a makró hívások kifejtése.

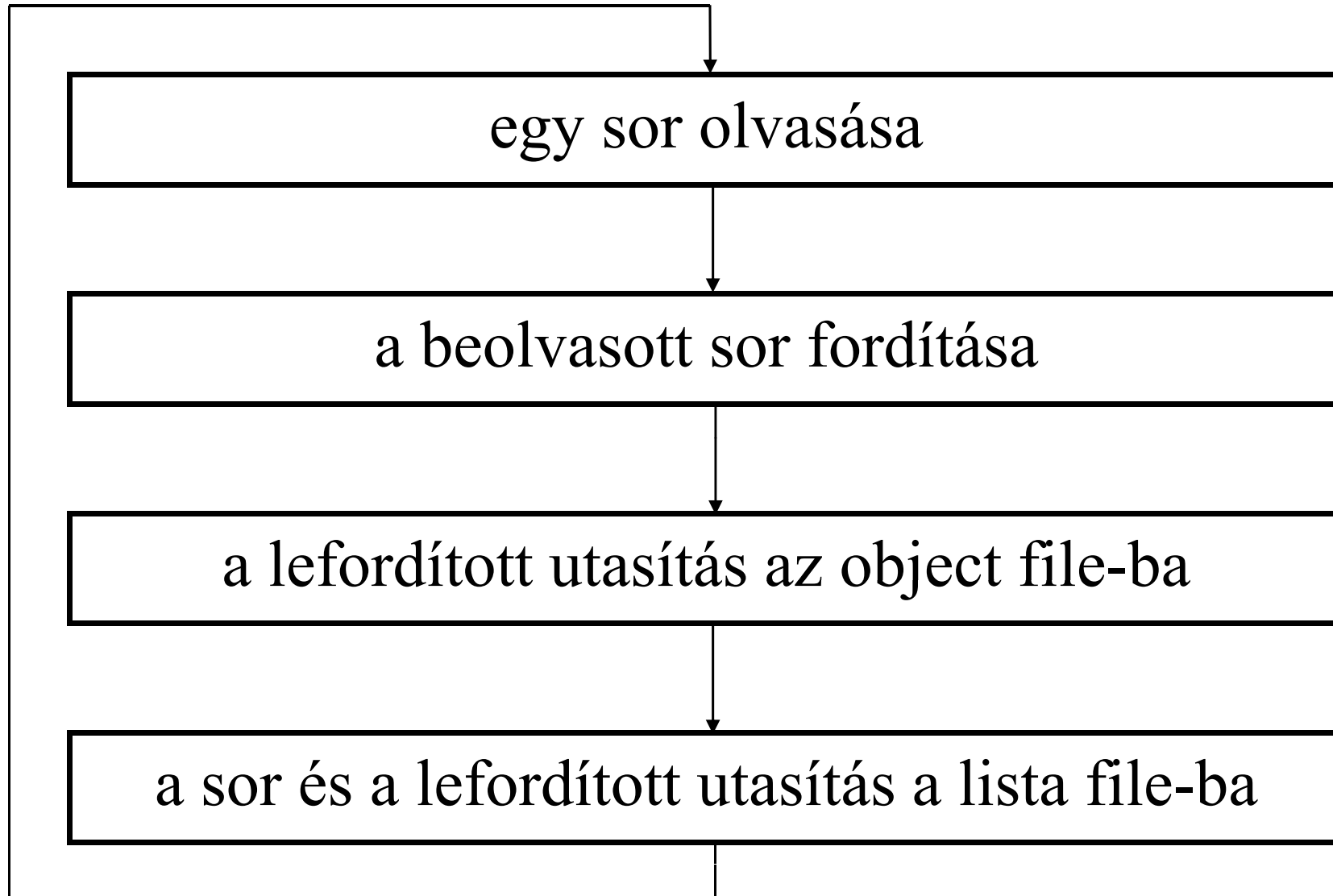
.XALL

A makró hívások kifejtéséből csak a kódot generáló rész kerüljön listára (alapértelmezés).

END kifejezés

A modul végét jelzi, **kifejezés** a program indítási címe. Ha a programunk több modulból áll, akkor természetesen csak egy modul végén adhatunk meg kezdő címet.

Assembler

előre hivatkozási probléma

Megoldási lehetőség:

Az assembler kétszer olvassa a program szövegét (két menet).

Az első menet célja összegyűjteni, táblázatba foglalni a szimbólum definíciókat, így a második menet idején már minden (a programban definiált) szimbólum ismert, tehát a második menetben már nem jelentkezik az előre hivatkozási probléma.

Valahogy megpróbálni a fordítást egy menetben. Késleltetni a fordítást ott, ahol előre hivatkozás van, pl. táblázatba tenni a még le nem fordított részeket. A menet végén már minden szimbólum ismert, ekkor feldolgozni a táblázatot. Esetleg minden szimbólum definíciót követően azonnal feldolgozni a szimbólumra vonatkozó korábbi hivatkozásokat.

Mindkét esetben szükség van szimbólum tábla készítésére, de az utóbbi megoldásban a még le nem fordított utasítások miatt is szükség van táblázatra. További nehézséget jelent, hogy nem sorban készülnek el a tárgy kód (object code) utasításai, ezért ezeket pl. listába kell helyezni, majd rendezni a listát, és csak ezután történhet meg az object és a lista file elkészítése.

Manapság a legtöbb assembler két menetben működik.

Két menetes assembler, első menet

Legfontosabb feladata a szimbólum tábla felépítése.

A szimbólum tábla:

A szimbólum neve	értéke	egyéb információk
...

érték:

- címke címe,
- változó címe,
- szimbolikus konstans értéke.

A szimbólum neve	értéke	egyéb információk
...

egyéb információk:

- típus,
- méret,
- szegmens neve, amelyben a szimbólum definiálva van,
- relokációs flag,
- ...

Literál:

pl. az **IBM 370**-es gépcsaládon:

L **14 , =F' 5'** ; Load register 14 az 5-ös
 ; Full Word konstanssal

Többek között a literálok gyakori használata vezetett a közvetlen operandus megadás kialakulásához és elterjedéséhez.

Egy lehetséges operációs kód tábla részlete:

mnemonic	op1	op2	kód	hossz	osztály
AAA	-	-	37	1	6
ADD	reg8	reg8	02	2	10
ADD	reg16	reg16	03	2	11
...
AND	reg8	reg8	22	2	10
AND	reg16	reg16	23	2	11
...

```
procedure ElsőMenet; {1. menet, vázlat}
const méret = 8; EndÚtasítás = 99;
var
    HelySzámláló, osztály, hossz, kód:
        integer;
    VanInput: boolean;
    szimbólum, literál, mnemo:
        array[1..méret] of char;
    sor: array[1..80] of char;
begin
    Előkészítés;
    Táblákinicializálása;
    HelySzámláló := 0;
    VanInput = true;
```

```

while VanInput do begin           {sorok feldolgozása}
  SorOlvasás(sor);
  Megőrzés(sor);
  if NemKomment(sor) then begin  {nem kommentár}
    SzimbólumDef(sor, szimbólum);
    if szimbólum[1] <> ' ' then
      {szimbólum definíció}
      ÚjSzimbólum(sor, szimbólum, HelySzámláló);
    LiterálKeresés(sor, literál);
    if literál[1] <> ' ' then
      ÚjLiterál(literál);
    hossz := 0;
    OpKódKeresés(sor, mnemo);
    OpKódTáblában(sor, mnemo, osztály, kód);
  end;
end;

```



```

if osztály < 0 then      {nem létező utasítás}
    PszeudoTáblában(sor,mnemo, osztály, kód);
if osztály < 0 then HibásOpKód;
hossz := típus(osztály); {utasítás hossza}
HelySzámmláló := HelySzámmláló + hossz;
if osztály = EndUtasítás then begin
    VanInput := false;
    LiterálTáblaRendezés;
    DuplikátumokKiszűrése;
    Lezárások;
end;      {if osztály = }
end;      {nem kommentár}
end;      { while VanInput }
end;      {1. menet}

```

OpKódKeresés eljárás triviális, mindössze az a feladata, hogy a **sor**-ban az első szóköz után a látható karaktereket a következő szóközиг terjedően **mnemo**-ba másolja.

OpKódTáblában eljárás meglehetősen bonyolult, az operandusok elemzésével kell megállapítania, hogy az utasítás melyik **osztály**-ba tartozik. Látszólag feleslegesen határozza meg a **kód**-ot, de a többi feladata mellett ez már nagyon egyszerű, és így ez a függvény a második menetben változtatás nélkül alkalmazható.

Az **OpKódTáblában** eljárás nem alkalmas pl. az **ORG** pszeudo utasítás feldolgozására! Nem ismeri a **HelySzámláló**-t.

A **SorOlvasás (sor)** ; **Megőrzés (sor)** ; arra utal, hogy a második menetben olvashatjuk az első menet eredményét. Pl. az első menet folyamán szokás elvégezni az **INCLUDE** utasításokhoz, a makró definíciókhoz és makró hívásokhoz tartozó feladatokat.

Az *Előkészítés* valami ilyesmi lehet:

```
Push(NIL) ;      {sehova mutató pointer a verembe}
```

```
InputFileNyitás;
```

```
p = ProgramSzövegKezdet;
```

```
...
```

A továbbiak során *p* mutatja a következő feldolgozandó karaktert.

A *SorOlvasás* eljárás:

```
begin
```

```
  while p↑ = EOF do begin
```

```
    Pop(p) ;
```

```
    if p = NIL then ENDHiba; {nincs END utasítás}
```

```
  end;
```

```
  EgySorOlvasás(sor) ;
```

```
end;
```

Ha *sor* történetesen **INCLUDE** utasítás, akkor az *EgySorOlvasás* eljárás ezt a következőképpen dolgozhatja fel:

Push(p) ;

IncludeFileNyitás ;

p = IncludeSzövegKezdete ;

```

procedure MásodikMenet; {2. menet, vázlat}
const méret = 8; EndUtasítás = 99;
var
    HelySzámláló, osztály, hossz, kód: integer;
    VanInput: boolean;
    szimbólum, mnemo: array[1..méret] of char;
    sor: array[1..80] of char;
    operandusok[1..3] of integer;
    {op1, op2, címzési mód byte}
    object: [1..10] of byte;
begin
    Előkészítés2;
    {nincs TáblákInitializálása;}
    HelySzámláló := 0;
    VanInput = true;

```

```

while VanInput do begin           {sorok feldolgozása}
  SorOlvasás2(sor) ;
  {nincs Megőrzés(sor) ;}
  if NemKomment(sor) then begin  {nem kommentár}
    SzimbólumDef(sor, szimbólum) ;
    if szimbólum[1] <> ' ' then
                                     {szimbólum definíció}
      SzimbólumEllenőrzés
        (sor, szimbólum, HelySzámláló) ;
      {nincs LiterálKeresés(sor, literál) ;}
      hossz := 0 ;
      OpKódKeresés(sor, mnemo) ;
      OpKódTáblában(sor, mnemo, osztály, kód) ;

```

```
if osztály < 0 then    {nem létező utasítás}
    PszeudoTáblában(sor, mnero, osztály, kód);
if osztály < 0 then HibásOpKód2;
    {Most készül a lista!}
case osztály of
    0: hossz := fordít0(sor, operandusok);
    1: hossz := fordít1(sor, operandusok);
    ...
end;
```

Összeállítás

(kód, osztály, operandusok, object);

ObjectKiírás(object);

Listázás(HelySzámláló, object, sor);

HelySzámláló := HelySzámláló + hossz;

```

if osztály = EndÚtasítás then begin
    VanInput := false;
    {nincs LiterálTáblaRendezés;
    DuplikátumokKiszűrése;}
    Lezárások2;
end;    {if osztály = }
end;    {nem kommentár}
else begin
    KommentárListázása;
end;

end;    {while VanInput }
end;    {2. menet}

```


Összeállítás = *assemble*

Az assembler számos hibát ismerhet fel:

- használt szimbólum nincs definiálva,
- egy szimbólum többször van definiálva,
- nem létező operációs kód,
- nincs elegendő operandus,
- túl sok operandus van,
- hibás kifejezés (pl. 9 egy oktális számban),
- illegális regiszter használat,
- típus hiba,
- nincs **END** utasítás,
- . . .

Számos olyan hibát azonban, melyet a magasabb szintű nyelvek fordítói könnyen felismernek – vagy egyáltalán elő se fordulhatnak – az assembler nem tud felderíteni:

- az eljárás hívás paramétereinek típusa nem megfelelő,
- a regiszter mentések és helyreállítások nem állnak „párban”,
- hibás vagy hiányzik a paraméter vagy a lokális változó terület ürítése a veremből,
- a hívás és a hívott eljárás helyén érvényes **ASSUME**-ok ellentmondásosak (nem feltétlenül hiba, de az lehet),
- . . .

Az object file nemcsak a lefordított utasításokat tartalmazza, hanem további – a szerkesztőnek szóló – információt is.

Makró generátor

Feladata a makró definíciók megjegyzése (pl. makró táblába helyezése) és a makró hívások kifejtése. Általában az assembler első menetében működik.

Makró definíciók felismerése

Amennyiben az assembler a forrás szöveg olvasása közben makró definíciót talál (ezt könnyű felismerni a műveleti kód részen lévő **MACRO** szó alapján), akkor a makró definíció teljes szövegét – az **ENDM** műveleti kódot tartalmazó sor végéig – elhelyezi a makró táblában. A felismerést és a tárolást a *SorOlvasás* vagy a *PszeudoTáblában* eljárás végezheti.

Makró hívások kifejtése

Az

```
OpKódTáblában(sor, mnemo, osztály, kód);  
if osztály < 0 then           {nem létező utasítás}  
    PseudoTáblában(sor, mnemo, osztály, kód);
```

programrész után be kell szűrni az

```
if osztály < 0 then  
    MakróTáblában(sor, mnemo, osztály, kód);
```

sorokat. A eljárás feladata a makró hívás felismerése és a makró helyettesítés is. A kifejtett makró egy pufferbe kerül, a puffer tartalma az **INCLUDE** utasításnál látottakhoz hasonlóan illeszthető a program szövegébe.

A makró kifejtés egy ciklusban:

```
EgySzóOlvasásaAMakróTörzsből;  
if FormálisParaméter then  
    AMegfelelőAktuálisParaméterÁtmásolása;  
else  
    ASzóÁtmásolása;  
ElválasztójelFeldolgozása;
```

Az ***ElválasztójelFeldolgozása*** legtöbbször az elválasztójel másolását jelenti, de a makró definícióban különleges szerepet játszó karakterek esetén ettől eltérő – magától értetődő – speciális feladatot kell végrehajtani.

A **LOCAL** utasítás feldolgozásához a makró generátor egy **0** kezdeti értékű változót használ. Makró híváskor a **LOCAL** utasításban szereplő szimbólumot, és az összes előfordulását a makró törzsben **??xxxx** alakú azonosítóval helyettesíti, ahol **xxxx** a változó aktuális értéke hexadecimális számrendszerben. A változó értékét minden a **LOCAL** utasításban szereplő szimbólum feldolgozása után **1**-gyel növeli.

Legegyszerűbb, ha a lokális szimbólumot formális paraméternek tekinti, és a generált **??xxxx** alakú azonosítót a megfelelő argumentumnak.

Szerkesztő

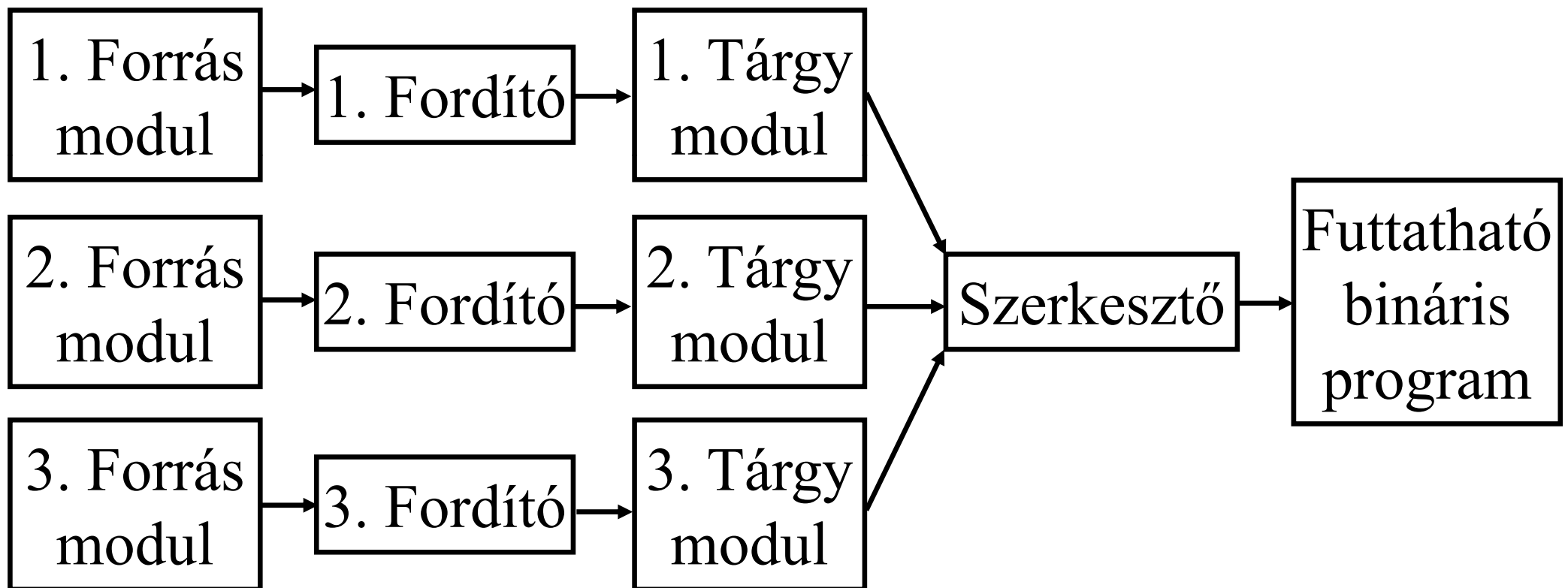
A következő feladatokat kell megoldania:

- az azonos nevű és osztályú szegmens szeletek egymáshoz illesztése a szegmens szeletek definíciójában megadott módon,
- a **GROUP** pszeudo utasítással egy csoportba sorolt szegmensek egymás után helyezése,
- a relokáció elvégzése,
- a külső hivatkozások (**EXTRN**) feloldása.

Az object file nemcsak a lefordított utasításokat tartalmazza, hanem további – a szerkesztőnek szóló – információt is.

Szerkesztő (~7.13. ábra)

Lehetővé teszi a program akár különböző nyelveken készített részleteinek összeillesztését.

Két menetben dolgozik:

- Az első menetben táblázatokat készít (térkép – map és globális szimbólum tábla).
- A második menetben a táblázatokban elhelyezett információk alapján elvégzi a szerkesztést.

A térkép (map) szegmens szeletenként a következő információt tartalmazza:

- modul név,
- szegmens név,
- osztály,
- illesztés típusa,
- kombinációs típus,
- hossz,
- kezdőcím,
- relokációs konstans.

Az első menet végén a térképet átrendezi, majd kitölti kezdőcímeiket és a relokációs konstansokat.

A globális szimbólum tábla a **PUBLIC** változókból:

modul név	szegmens név	szimbólum	típus	cím
...

A **PUBLIC** utasítás nem tartalmazza a típust és a szegmens nevét, de az assembler ismeri, és el tudja helyezni a tárgy (object) modulban.

A cím a táblázat összeállításakor még relokálatlan címet jelent. Az első menet végén ebben a táblázatban is elvégezhető a relokáció.

Az assembler az **EXTRN** utasítás alapján a következő információt adja át:

		hivatkozás1		hivatkozás2		...
szimbólum	típus	szegmens név	offset cím	szegmens név	offset cím	...
...

Definiálatlan külső hivatkozások.

Moduláris programozás.

Object könyvtárak.

Dinamikus szerkesztés

Nagyméretű programokban bizonyos eljárások csak nagyon ritkán szükségesek. Ezeket nem kell statikusan a programhoz szerkeszteni.

Csatoló táblázat (Linkage Segment): minden esetleg szükséges eljáráshoz egy csatoló blokkot (struktúrát) tartalmaz.

```
CSAT_STR STRUCT  
CIM DD FAR PTR CSATOLO  
NEV DB ' ; 8 szóköz  
CSAT_STR ENDS
```

```

CSAT_STR    STRUCT
CIM         DD      FAR PTR CSATOLO
NEV         DB      '      ' ; 8 szóköz
CSAT_STR    ENDS

```

Pl. a dinamikusan szerkesztendő **ALFA** eljáráshoz az:

```

ALFA      CSAT_STR    <, 'ALFA' >

```

csatoló blokk tartozhat. Az eljárás csatolása, hívása:

```

MOV    BX, OFFSET ALFA
CALL  [BX].CIM

```

Első híváskor a **CSATOLO** kapja meg a vezérlést. A csatolandó eljárás neve a **[BX].NEV** címen található. A név alapján betölti és a programhoz szerkeszti a megfelelő eljárást.

```
CSAT_STR    STRUCT
CIM         DD      FAR PTR CSATOLO
NEV        DB      '          ' ; 8 szóköz
CSAT_STR    ENDS
```

A szerkesztés végeztével **CIM** -et a most a programhoz szerkesztett eljárás kezdőcímére változtatja, és erre a címre adja a vezérlést:

```
JMP      [BX] .CIM
```

JMP, és nem **CALL**, hogy a veremben a **CSATOLO** -t hívó programhoz való visszatérés címe maradjon.

További hívások esetén a **CSATOLO** közbeiktatása nélkül azonnal végrehajtásra kerül az imént csatolt eljárás.

CSATOLO használhatja és módosíthatja a program szerkesztésekor készült térképet (map) és a globális szimbólumok táblázatát.

Szokásos megszorítás: a csatolandó eljárás nem tartalmazhat **EXTRN** utasítást, és egyetlen, a memóriába bárhová betölthető modulból áll. Ekkor a szerkesztés magára a betöltésre, és ennek a tényét rögzítő adminisztrációra egyszerűsödik.

A dinamikusan szerkesztett eljárásokat könyvtárakba szokás foglalni (pl.: **.dll**), az eljárások általában többszöri belépést tesznek lehetővé (re-entrant).

Továbbfejlesztés:

A csatoló paraméterként kapja meg a felhívandó eljárás nevét.

A csatoló program hoz létre egy csatoló táblázatot.

A csatoló a táblázatban ellenőrzi, hogy csatolva van-e a kívánt eljárás. Ha nincs, akkor elvégzi a csatolást, ha pedig csatolva van, akkor közvetlenül meghívja az eljárást.

Menü vezérelt rendszer esetében, ha a kiválasztott menü elemhez tartozó szövegből generálni lehet az – esetleg csatolandó, majd – végrehajtandó eljárás nevét és az eljárást tartalmazó file nevét, akkor a program bővítését, javítását a megfelelő file-ok hozzáadásával vagy cseréjével és a menü szöveg file-jának cseréjével akár üzemelés közben is elvégezhetjük.

A menü szövegének újraolvasása után már a bővített vagy javított rendszer funkciói érhetőek el.

A csatolt program törlése: a törlendő eljárás csatoló blokkjában a **CIM** visszaállítása – illetve a csatoló tábla törlése – után az eljárás törölhető.

Szokásos, hogy egy dinamikusan szerkesztendő eljáráshoz tartozik egy számláló, melynek értéke a csatolás előtt **0**.

A hívó program először „bejelenti” az igényét az eljárásra. Ha a számláló **0**, akkor megtörténik a csatolás, és mindenképpen: számláló++.

Ha a továbbiakban már nem igényli az eljárást, akkor „elengedi”: számláló--.

Ha a számláló értéke **0**, akkor senki sem igényli az eljárást, tehát törölhető.

Cím hozzárendelés (binding)

Időosztásos (time sharing) rendszer.

Egy program elindításakor többek között a következő feladatokat kell végrehajtani:

betöltés – indítás – felfüggesztés – kimentés

a program folytatásakor:

visszamentés – futtatás – felfüggesztés – kimentés

Általában nem biztosítható, hogy a visszamentett program a memóriának ugyanarra a területére kerüljön vissza, ahol korábban futott!

Ha pl. a programunk egy **JMP L** ugró utasítást tartalmaz, akkor **L**-hez valamikor hozzá kell rendelnünk egy konkrét fizikai címet
– binding = (cím) hozzárendelés.

A cím hozzárendelés különböző időpontokban történhet:

Program írásakor (gépi kódú programozás): Manapság már ritka. Fellelhető a szegmens definícióban alkalmazható **AT kifejezés** kombinációs típusban.

Fordításkor: pl. szintén az **AT kifejezés** kombinációs típussal kapcsolatban, ha a szegmensben szimbolikus címezést használnak. Általánosan használt volt, amikor még nem különült el a fordítás és szerkesztés folyamata.

Szerkesztéskor: Ma ez a cím hozzárendelés egyik legelterjedtebb módja. Általában ez valósul meg az assembly programokban is.

Betöltéskor: Ekkor a betöltő átveszi a szerkesztő feladatainak egy részét, pl. a **FAR** típusú cím konstansok értékének kiszámolását, hiszen ezek értéke a betöltés helyétől függ. A program betöltése valamivel hosszabb időt vesz igénybe, előnye viszont, hogy a betöltési cím tetszőleges lehet.

A címzéshez használt bázis regiszter kitöltésekor:

Ez a módszer már biztosítja az időosztásos rendszerben futtatható alakú programok elkészítését, de a **FAR** címek nagy problémát jelentenek, mert a program áthelyezésekor módosítandók a **FAR** címek.

Megfelelően kialakított hardver: pl. a **Motorola 680x0** processzor család rendelkezik egy **program bázis regiszterrel**. Minden utasítás tartalmaz egy bitet, hogy a benne szereplő hivatkozás módosítandó-e a program bázis regiszterrel.

Az utasítás végrehajtásakor: Ehhez a cím hozzárendelést két lépésben valósítják meg. Először a szimbolikus címet virtuálissá alakítják (történhet pl. fordítási vagy szerkesztési időben), majd a virtuális címet fizikai címmé. Ez utóbbi a lap (page) tábla kitöltésekor, tehát gyakran az utasítás végrehajtásának megkezdése után történik. Amikor ugyanis a hivatkozott lap még nincs a memóriában, akkor azt az utasítás végrehajtása előtt be kell tölteni, a lap táblának a megfelelő elemét módosítani kell (cím hozzárendelés), majd ezután történhet a megkezdett utasítás végrehajtásának befejezése.

Programok hangolása

Egy programozó néhány évig egy nagyobb feladaton dolgozva havi átlagban csak kb. 100-200 (!!)

ellenőrzött utasítást ír, függetlenül az alkalmazott programozási nyelvtől.

Két operációs rendszer	MULTIX	TSS/67
Alkalmazott programozási nyelv	95%-ban PL/I	assembly
Program lista	3.000 oldal	30.000 oldal
Programozók száma	50	300
Költség	10 millió \$	50 millió \$

Egy **PL/I** utasítás 5-10 **assembly** utasításnak felel meg.

Sokkal gyorsabb **TSS/67** ?

Irodalmi adatok alapján azt lehet mondani, hogy (hangolás előtti) nagyobb programok 1%-a felelős a program futási idejének kb. 50%-áért, 10%-a a 90%-áért.

Program hangoláson azt a folyamatot értjük, amikor megállapítjuk a kritikus részeket, és ezek gyorsításával az egész program futását felgyorsítjuk.

A kritikus részek felderítése: pl. idő szerinti megszakítások címének könyvelésével.

Tételezzük fel, hogy ugyanannak a feladatnak a megoldásához

- assemblyben 5-ször annyi utasításra (és időre) van szükség, mint probléma orientált nyelv esetén
- az elkészült program 3-szor olyan gyors.

A probléma orientált nyelven készült változatának kritikus 10%-át assemblyben újra programozzuk.

A költségek és futási idők alakulása:

	programozó év	futási idő
Assembly nyelv	50	333
Probléma orientált nyelv	10	1000
Hangolás előtt		
a kritikus 10%	1	900
a többi 90%	9	100
Összesen	10	1000
Hangolás után		
a kritikus 10%	1+5	300
a többi 90%	9	100
Összesen	15	400

- A program probléma orientált nyelven történő elkészítésének és hangolásának ideje (és költsége) kb. harmada (15 programozó év) annak, mintha az egészet assemblyben készítenénk (50 programozó év),
- a sebessége csak 20%-kal gyengébb (333 helyett 400).

Dinamikus szerkesztés

Nagyméretű programokban bizonyos eljárások csak nagyon ritkán szükségesek. Ezeket nem kell statikusan a programhoz szerkeszteni.

Csatoló táblázat (Linkage Segment): minden esetleg szükséges eljáráshoz egy csatoló blokkot (struktúrát) tartalmaz.

```
CSAT_STR STRUCT  
CIM DD FAR PTR CSATOLO  
NEV DB ' ; 8 szóköz  
CSAT_STR ENDS
```



```

CSAT_STR    STRUCT
CIM         DD      FAR PTR CSATOLO
NEV         DB      '      ' ; 8 szóköz
CSAT_STR    ENDS

```

Pl. a dinamikusan szerkesztendő **ALFA** eljáráshoz az:

```

ALFA      CSAT_STR    <, 'ALFA' >

```

csatoló blokk tartozhat. Az eljárás csatolása, hívása:

```

MOV    BX, OFFSET ALFA
CALL  [BX].CIM

```

Első híváskor a **CSATOLO** kapja meg a vezérlést. A csatolandó eljárás neve a **[BX].NEV** címen található. A név alapján betölti és a programhoz szerkeszti a megfelelő eljárást.

```
CSAT_STR    STRUCT
CIM         DD      FAR PTR CSATOLO
NEV        DB      '          ' ; 8 szóköz
CSAT_STR    ENDS
```

A szerkesztés végeztével **CIM** -et a most a programhoz szerkesztett eljárás kezdőcímére változtatja, és erre a címre adja a vezérlést:

```
JMP      [BX] .CIM
```

JMP, és nem **CALL**, hogy a veremben a **CSATOLO** -t hívó programhoz való visszatérés címe maradjon.

További hívások esetén a **CSATOLO** közbeiktatása nélkül azonnal végrehajtásra kerül az imént csatolt eljárás.

CSATOLO használhatja és módosíthatja a program szerkesztésekor készült térképet (map) és a globális szimbólumok táblázatát.

Szokásos megszorítás: a csatolandó eljárás nem tartalmazhat **EXTRN** utasítást, és egyetlen, a memóriába bárhová betölthető modulból áll. Ekkor a szerkesztés magára a betöltésre, és ennek a tényét rögzítő adminisztrációra egyszerűsödik.

A dinamikusan szerkesztett eljárásokat könyvtárakba szokás foglalni (pl.: **.dll**), az eljárások általában többszöri belépést tesznek lehetővé (re-entrant).

Továbbfejlesztés:

A csatoló paraméterként kapja meg a felhívandó eljárás nevét.

A csatoló program hoz létre egy csatoló táblázatot.

A csatoló a táblázatban ellenőrzi, hogy csatolva van-e a kívánt eljárás. Ha nincs, akkor elvégzi a csatolást, ha pedig csatolva van, akkor közvetlenül meghívja az eljárást.

Menü vezérelt rendszer esetében, ha a kiválasztott menü elemhez tartozó szövegből generálni lehet az – esetleg csatolandó, majd – végrehajtandó eljárás nevét és az eljárást tartalmazó file nevét, akkor a program bővítését, javítását a megfelelő file-ok hozzáadásával vagy cseréjével és a menü szöveg file-jának cseréjével akár üzemelés közben is elvégezhetjük.

A csatolt program törlése: a törlendő eljárás csatoló blokkjában a **CIM** visszaállítása – illetve a csatoló tábla törlése – után az eljárás törölhető.

Szokásos, hogy egy dinamikusan szerkesztendő eljáráshoz tartozik egy számláló, melynek értéke a csatolás előtt **0**.

A hívó program először „bejelenti” az igényét az eljárásra. Ha a számláló **0**, akkor megtörténik a csatolás, és mindenképpen: számláló **++**.

Ha a továbbiakban már nem igényli az eljárást, akkor „elengedi”: számláló **--**.

Ha a számláló **=0**, akkor senki sem igényli az eljárást, tehát törölhető.

Programok hangolása

Két operációs rendszer	MULTIX	TSS/67
Alkalmazott programozási nyelv	95%-ban PL/I	assembly
Program lista	3.000 oldal	30.000 oldal
Programozók száma	50	300
Költség	10 millió \$	50 millió \$

Egy programozó néhány évig egy nagyobb feladaton dolgozva havi átlagban csak kb. 100-200 (!!)

ellenőrzött utasítást ír, függetlenül az alkalmazott programozási nyelvtől, és egy PL/I utasítás 5-10 assembly utasításnak felel meg.

Sokkal gyorsabb TSS/67 ?

Irodalmi adatok alapján azt lehet mondani, hogy (hangolás előtti) nagyobb programok 1%-a felelős a program futási idejének kb. 50%-áért, 10%-a a 90%-áért.

Program hangoláson azt a folyamatot értjük, amikor megállapítjuk a kritikus részeket, és ezek gyorsításával az egész program futását felgyorsítjuk.

A kritikus részek felderítése: pl. idő szerinti megszakítások címének könyvelésével.

Tételezzük fel, hogy ugyanannak a feladatnak a megoldásához assemblyben 5-ször annyi utasításra (és időre) van szükség, mint probléma orientált nyelv esetén, és az elkészült program 3-szor olyan gyors. A probléma orientált nyelven készült változatának kritikus 10%-át assemblyben újra programozzuk.

A költségek és futási idők alakulása:

	programozó év	futási idő
Assembly nyelv	50	333
Probléma orientált nyelv	10	1000
Hangolás előtt		
a kritikus 10%	1	900
a többi 90%	9	100
Összesen	10	1000
Hangolás után		
a kritikus 10%	1+5	300
a többi 90%	9	100
Összesen	15	400

- A program probléma orientált nyelven történő elkészítésének és hangolásának ideje (és költsége) kb. harmada (15 programozó év) annak, mintha az egészet assemblyben készítenénk (50 programozó év),
- a sebessége csak 20%-kal gyengébb (333 helyett 400).